

ΔΙΚΑΣΤΗΣ ΚΑΙ FACEBOOK.
“ΦΙΛΙΑ” ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΩΝ.
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΗΠΑ.

“As society evolves, so do the ethical issues that judges sometimes face”

Richard Wagner (Chief Justice of Canada)

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

i. Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Καθορισμός της έννοιας του Facebook (Fb).

Για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media) έχουν δοθεί από την ακαδημαϊκή κοινότητα διάφοροι ορισμοί¹. Με τον όρο μέσα κοινωνικής δικτύωσης εννοούμε την κοινωνική διάδραση μεταξύ προσώπων που δημιουργούν, μοιράζονται ή ανταλλάσσουν πληροφορίες και ιδέες μέσα σε εικονικές κοινότητες και δίκτυα. Ενδεικτικά δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που εξαρτώνται από τεχνολογίες κινητών τηλεφώνων και διαδικτύου², αποτελούν τα: Facebook³, Twitter⁴, Instagram⁵, LinkedIn⁶, Viber⁷, Snapchat⁸, Google+⁹, Youtube¹⁰, Pinterest¹¹, Foursquare¹², Flickr¹³, Tinder¹⁴, Blogger¹⁵, Badoo¹⁶, Tumblr.¹⁷

Η λειτουργία του Facebook (στο εξής Fb) δρομολογήθηκε στις 4.2.2004 από τον πρώην φοιτητή του Χάρβαρντ Mark Zuckerberg. Αρχικός σκοπός της εφαρμογής ήταν να συνδέσει όλους τους φοιτητές σε μια κοινότητα. Τρία χρόνια αργότερα, το 2007, το Fb γίνεται προσβάσιμο σε όλους, προσφέροντας την δυνατότητα στους χρήστες να δημιουργούν προφίλ εισάγοντας προσωπικά στοιχεία, να κάνουν “φίλους” με τους οποίους μοιράζονται διάφορα σχόλια, πληροφορίες ή

1 βλ. < <http://heidicohen.com/social-media-definition/> > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

2 Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης περιλαμβάνουν προσωπικά και επαγγελματικά (όπως το Facebook και το LinkedIn), μέσα που επιθεωρούν sites (όπως το TripAdvisor), μέσα με τα οποία μοιράζεσαι φωτογραφίες, βίντεο ή εικόνες (όπως τα Instagram, YouTube, Pinterest και Snapchat), blogs και Microblogs (όπως Twitter και το Tumblr) κλπ.

3 Άμεσο, προσωπικό, συνδυασμός πολλών μορφών περιεχομένου.

4 Σύντομα μηνύματα, ανοιχτή, hashtags που δηλώνουν το θέμα.

5 Αποτελεί μια δωρεάν εφαρμογή κοινωνικής δικτύωσης που δίνει την δυνατότητα επεξεργασίας και κοινοποίησης φωτογραφιών και βίντεο στο διαδίκτυο.

6 Επαγγελματικό, δημιουργία προφίλ, ανεύρεση εργασίας, συνεργατών.

7 Εφαρμογή messenger για υπολογιστές και κινητές συσκευές, η οποία επιτρέπει στους χρήστες να ανταλλάσσουν γραπτά μηνύματα, εικόνες, βίντεο και να πραγματοποιούν φωνητικές και βίντεο κλήσεις μέσω ίντερνετ.

8 Social εφαρμογή ανταλλαγής μηνυμάτων φωτογραφιών, βίντεο και κειμένου.

9 Δια λειτουργικότητα με τα εργαλεία της Google.

10 Προβολή video, ανοιχτή πρόσβαση χωρίς εγγραφή.

11 Αποθήκευση προϊόντων.

12 Γεωγραφικά δεδομένα χρηστών (check-ins).

13 Αποθήκευση φωτογραφιών.

14 Διαδικτυακές γνωριμίες.

15 Εύκολη δημιουργία blogs.

16 Είναι ένας τρόπος γνωριμίας νέων ατόμων σε ολόκληρο τον κόσμο.

17 Επεξεργασία αλλά και μεγάλη γκάμα εικόνων/φωτογραφιών/ταπετσαριών για το κινητό και τον υπολογιστή.

φωτογραφίες¹⁸ και ανταλλάσσουν μηνύματα, να δημιουργούν ομάδες κοινού ενδιαφέροντος, να παίζουν online παιχνίδια, να κάνουν “like” και να γράφουν στον “τοίχο” των φίλων τους¹⁹. Σήμερα το Fb αποτελεί την δημοφιλέστερη ιστοσελίδα κοινωνικής δικτύωσης παγκοσμίως με πάνω από 2.41 εκατομμύρια ενεργούς χρήστες μηνιαίως²⁰, ενώ κατέχει την 2η θέση δημοτικότητας ιστοσελίδων μετά τις μηχανές αναζήτησης.

ii. Χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ειδικότερα του Fb από δικαστές. Πλεονεκτήματα και ανακλύπτοντες κίνδυνοι.

Τη σημερινή εποχή είναι εμφανές ότι ο ρόλος του δικαστή έχει αλλάξει ριζικά²¹. Γίνεται πλέον δεκτό ότι ο δικαστής δεν πρέπει να απομονώνεται από την κοινωνία²², αλλά αντίθετα πρέπει να προσπαθεί να απονεμίσει δικαιοσύνη έχοντας αυξημένη κοινωνική ευαισθησία²³ και κατανοώντας τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, που οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης καταλαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερο μέρος της κοινωνικής ζωής, της επικοινωνίας και της διάδοσης πληροφοριών, κρίσιμο ζήτημα δεν αποτελεί μόνο αν οι δικαστές πρέπει να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (καθώς πληθώρα δικαστών²⁴, ειδικά στις ΗΠΑ²⁵, κάνει χρήση αυτών και ειδικά του Fb), αλλά ποια χρήση είναι η πλέον ενδεδειγμένη²⁶.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους ένας δικαστής θα επέλεγε να κάνει χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ειδικά του Fb, όπως η ανάγκη επικοινωνίας με γνωστούς και φίλους από το σχολείο, τη νομική σχολή ή ακόμα και τη σχολή δικαστών, με μέλη της οικογένειας του ή φίλους

18 βλ. *Martin Felsky*, “Facebook and Social Networking Security”, 17.1.2014 σελ 1.

19 βλ. *Shazia Singh* “Friend request denied: Judicial Ethics and social media”, *Journal of Law, Technology & the Internet*, Vol 7, 2016 σελ. 154-155

20 βλ. Στοιχεία Ιουνίου 2019 διαθέσιμα στο < <https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics> και < <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> >, καθώς και < <https://newsroom.fb.com/company-info/> > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

21 Πλέον οι δικαστές εκφράζουν τη γνώμη τους δημόσια για διάφορα κοινωνικά και νομικά ζητήματα, γράφουν βιβλία, συμμετέχουν σε συνέδρια, συνδιαλέγονται με δικηγόρους βλ. *Judith Gibson* “Should judges use social media” σελ. 3. Για το θέμα έκφρασης γνώμης του δικαστή για επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση βλ. ΕΔΔΑ 23.6.2016 υπόθεση *Baka v. Hungary* (no. 20261/12). Επίσης βλ. ΕΔΔΑ 28.10.1999 υπόθεση *Wille v. Lichtenstein* (no. 28396/95).

22 βλ. Expert Group Meeting on the Use of Social Media by Judges, Vienna Austria 5-7 November 2018, Summary Report σελ. 4.

23 βλ. *Blitsa Dimitra, Papathanasiou, Ioannis and Salmanli Maria*, “Judges & Social Media: Managing the Risks” (May 21, 2015). Διαθέσιμο στο < <https://ssrn.com/abstract=2634043> > ή στο < <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2634043> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019), *J.M. Miller* “Judicial Recusal and Disqualification: The need for a Per Se Rule on Friendship (Not Acquaintance)”, 33 *Pepperdine L. Rev.* 575 (2012), σελ. 578, United Nation-Office on Drugs and Crime, *Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct* (2007) παρ. 31-32.

24 Για τους δικαστικούς λειτουργούς στον Καναδά βλ. “The use of social media by Canadian judicial officers” May 2015 διαθέσιμο στο < <https://www.cacp.ca> > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019) σύμφωνα με το οποίο 48% των δικαστών χρησιμοποιεί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε προσωπική κυρίως και πολύ λιγότερο σε επαγγελματική βάση (σελ. 8).

25 Σύμφωνα με το πόρισμα του Conference of Court Public Information Officers' 2012 (διαθέσιμο στη σελίδα < <http://ccpio.org/index.htm> >) 46,1% των δικαστών έκανε το χρονικό διάστημα της έρευνας χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης εκ του οποίου 86,3% χρησιμοποιούσε το Fb (βλ. *Karen Eltis* “Does Avoiding Judicial Isolation Outweigh the Risks Related to Professional Death by Facebook?”, *Open Access Laws* 3 (2014) < www.mdpi.com/journal/laws/ >, σελ. 637-63, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

26 *Judith Gibson* “Should Judges use social media?” σελ. 2

του που βρίσκονται στο εξωτερικό, η επίβλεψη της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τα ανήλικα παιδιά του²⁷. Ειδικά στις ΗΠΑ, που σε αρκετές Πολιτείες οι δικαστές εκλέγονται²⁸, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης γίνεται, πέραν των ανωτέρω, και για επαγγελματικούς λόγους, δηλαδή για την προώθηση της εκστρατείας εκλογής τους²⁹. Σε κάθε περίπτωση, οι δικαστές δύνανται να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως έκφραση του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης και σεβασμού της ιδιωτικής τους ζωής (άρθρα 10 και 8 της ΕΣΔΑ αντίστοιχα).

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και ιδίως του Fb, είναι ότι είναι: α) δημόσια, υπό την έννοια ότι δεν υπάρχει ιδιωτικότητα³⁰, β) άμεσα³¹, υπό την έννοια ότι όταν δημοσιεύονται σχόλια αυτά εμφανίζονται σε πραγματικό χρόνο και όλοι μπορούν να τα δουν και γ) μόνιμα³², δηλαδή ακόμα κι αν διαγράψει ο χρήστης σχόλια, φωτογραφίες ή συνδέσεις (hyperlinks) δεν υπάρχει εγγύηση ότι αυτά δεν έχουν αντιγραφεί προηγουμένως³³. Επίσης, είναι εύκολο να διαδοθούν πληροφορίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χωρίς την άδεια του χρήστη³⁴, ενώ τρίτοι μπορούν εύκολα να υποβάλλουν σχόλια στη σελίδα του³⁵.

Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ενέχει πληθώρα κινδύνων όπως: έκθεση σε παρενόχληση, αλίευση προσωπικών δεδομένων (phishing), εκβιασμό. Ειδικά δε για έναν δικαστικό λειτουργό υπάρχει ο περαιτέρω κίνδυνος υπονόμησης της εικόνας του είτε ατομικά είτε ως μέλους του δικαστικού σώματος με τη δημοσιοποίηση, ειδικά στο Fb, σχολίων, ετικετών (tags), φωτογραφιών κ.λπ., καθώς, όπως ήδη σημειώθηκε, οι ως άνω πληροφορίες είναι εύκολα προσβάσιμες. Δεδομένου δε ότι εξαιτίας των τεχνολογικών εξελίξεων ό,τι αναρτάται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι μόνιμο, καθώς μπορεί να ανακτηθεί, να κυκλοφορήσει και να

27 New York Advisory Opinion 2008-176 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/y9nghct>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019)

28 Σε 39 πολιτείες χρησιμοποιείται κάποιο σύστημα εκλογής βλ. <<https://www.brennancenter.org/rethinking-judicial-selection/significant-figures>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

29 New Mexico Advisory Opinion Concerning Social Media (2016) διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/lra5ykb>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

30 βλ. *Benjamin P. Cooper* “Judges and Social Media: ‘Friends with Costs and Benefits’” ABA Vol. 22 No 3 (2014) σελ. 1-2 σύμφωνα με τον οποίο είναι πιθανό ο δικαστής να μην γνωρίζει την τελευταία ενημέρωση για τις ρυθμίσεις ασφαλείας ή τους όρους που ισχύουν σχετικά με τις πληροφορίες που διαμοιράζονται. Για το θέμα αυτό βλ. και Massachusetts Advisory Opinion 2016-1, <<http://tinyurl.com/lx77u7n>>. Accord New Mexico Advisory Opinion Concerning Social Media (2016), <<http://tinyurl.com/lra5ykb>>, New York Advisory Opinion 2008-176 <<http://tinyurl.com/y9nghct>>, ABA Formal Opinion 462 (2013), <<http://tinyurl.com/b3shjkr>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019),

31 Για τις διαφορές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με τα παραδοσιακά μέσα βλ. *Emily Anne Vance* “Should Prosecutors blog, post or tweet? The need for new restraints in light of social media” Fordham K. Review 367 (2015) σελ. 379-383, διαθέσιμο στο <<http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol84/iss1/14>>, τελευταία πρόσβαση 12.9.2019.

32 βλ. *Benjamin P. Cooper* ό.π. σελ. 2-3.

33 *Kelly Lynn Anders* “Ethical Exits: When Lawyers and Judges Must Sever Ties on Social Media” (2012). Charleston Law Review, Vol. 7, No. 2, Winter 2012-2013, σελ. 188, διαθέσιμο στο <<https://ssrn.com/abstract=2222217>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

34 βλ. *Benjamin P. Cooper* ό.π. σελ. 2 σύμφωνα με τον οποίο οι φίλοι του δικαστή μπορούν να μοιραστούν μια ανάρτηση του δικαστή με τους φίλους τους και ούτω καθεξής. Επιπλέον αν ο δικαστής κάνει σχόλιο στη σελίδα ενός φίλου του το σχόλιο αυτό μπορούν να το δουν οι φίλοι του φίλου του.

35 βλ. *Benjamin P. Cooper* ό.π. σελ. 3.

διαμοιραστεί ανά πάσα στιγμή ακόμα και μετά τη διαγραφή του³⁶, οι δικαστές πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί κατά τη δημοσίευση προσωπικών πληροφοριών όπως τοποθεσία, αριθμοί τηλεφώνων, οικογενειακές σχέσεις, φωτογραφίες και λοιπά στοιχεία που ενδέχεται να τους εκθέσουν σε κινδύνους.

B. ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ

i. Νομοθετικό πλαίσιο στις ΗΠΑ (Κώδικας Δεοντολογίας και Γνωμοδότηση του Αμερικανικού Δικηγορικού Συλλόγου- 462/21.2.2013 “Judges' Use of Electronic Social Networking Media”).

Δεδομένου ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δημιουργήθηκαν και εδραιώθηκαν κατά κύριο λόγο στις ΗΠΑ είναι αναμενόμενο εκεί να έχουν εγερθεί και αντιμετωπιστεί ζητήματα που αφορούν στη χρήση τους από τους δικαστές³⁷. Στο σημείο αυτό θα πρέπει βέβαια να επισημανθεί για ακόμα μία φορά ότι η πλειοψηφία των Αμερικανών δικαστών εκλέγεται³⁸.

Στη δεκαετία του 1920, ο δικαστής Kenesaw Mountain Landis του Επαρχιακού Δικαστηρίου των ΗΠΑ της Βόρειας Επαρχίας του Ιλλινόι κατέλαβε και μια δεύτερη θέση ως Επίτροπος Επαγγελματικού Μπέιζμπολ, προκειμένου να αποκτήσει ένα επιπλέον εισόδημα³⁹. Ως Επίτροπος, ο Landis έκρινε υποθέσεις δωροδοκίας ομάδων και παικτών. Κάποιοι δικηγόροι ισχυρίστηκαν ότι δημιουργήθηκαν ηθικά ζητήματα, επειδή ο Landis υπηρετούσε και στις δύο θέσεις αλλά δεν υπήρχε κάποιος ρητός απαγορευτικός κανόνας. Αποτέλεσμα τούτου ήταν ο Αμερικανικός Δικηγορικός Σύλλογος να θεσπίσει το 1924 κανόνες ηθικής συμπεριφοράς (Canons for Judicial Ethics)⁴⁰. Οι εν λόγω κανόνες τροποποιήθηκαν και αποτέλεσαν το 1972 τον Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας (Model Code of Judicial Conduct)⁴¹. Βέβαια, κάθε Πολιτεία έχει θεσπίσει το δικό της Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας όμως, οι αρχές που θέτει ως άνω Κώδικας χρησιμοποιούνται προκειμένου να καθοριστούν οι κατευθυντήριες γραμμές ως προς τους κανόνες συμπεριφοράς των δικαστών. Περαιτέρω, ο Κώδικας Συμπεριφοράς των Αμερικανών Δικαστών (Code of Conduct for United States Judges), που εγκρίθηκε στις 5 Απριλίου 1973, όπως ισχύει, περιλαμβάνει κανόνες

36 *Benjamin P. Cooper* ό.π. σελ. 16. βλ. και ΔΕΕ υπόθεση της 13^{ης} Μαΐου 2014, C-131/12 Google Spain SL and Google Inc. v. Agencia Espanola de Proteccion de Datos and Mario Costeja.< <http://tinyurl.com/kgk4hqo>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

37 βλ. *Daniel Smith*, ό.π. σελ. 2.

38 Περίπου του 87%.

39 *Daniel Smith*, ‘When Everyone is the Judge’s Pal: Facebook Friendship and the Appearance of Impropriety Standard’ (2012) 3(1) *Journal of Law, Technology & The Internet* 1, σελ. 10, *Anna Massoglia* “Beware of mixing with judges on social media” 9.9.2015 διαθέσιμο στο < <https://annamassoglia.com/2015/09/14/beware-of-mixing-with-judges-on-social-media/>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

40 Για μια σύντομη ιστορία του Κώδικα βλ. < <https://law.jrank.org/pages/5327/Code-Judicial-Conduct-History-Code.html>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

41 βλ. *Marilyn Krawitz* “An Examination of Social Media’s Impact on the Courts in Australia” thesis for the degree of Doctor of Philosophy at Murdoch University in Perth, Western Australia 2014, σελ. 30.

δεοντολογίας για τους ομοσπονδιακούς δικαστές, παρέχοντας καθοδήγηση σχετικά με την εκπλήρωση των καθηκόντων τους και τη συμμετοχή τους σε διάφορες δραστηριότητες⁴².

Καταρχάς, σύμφωνα με τον Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας οι δικαστές δεν πρέπει να σχολιάζουν εκκρεμείς υποθέσεις⁴³, ούτε να εμπλέκονται σε μονομερείς επικοινωνίες (ex parte communications)⁴⁴. Επίσης, δε πρέπει να διενεργούν ιδιωτικές έρευνες για εκκρεμείς υποθέσεις τους⁴⁵, ενώ πρέπει να είναι ιδιαίτεροι προσεκτικοί στις αναρτήσεις και δημοσιεύσεις τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁴⁶. Ο κανόνας 2.11 του Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας⁴⁷ προσδιορίζει τις καταστάσεις κατά τις οποίες οι δικαστές πρέπει να εξαιρούνται/απέχουν, καθόσον η αμεροληψία τους

42 <<https://www.uscourts.gov/judges-judgeships/code-conduct-united-states-judges>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

43 βλ. Κανόνα 2.10 του Code of Judicial Conduct : “*A judge shall not make any public statement that might reasonably be expected to affect the outcome or impair the fairness of a matter pending or impending in any court (...)*”. βλ. και Benjamin P. Cooper ό.π. σελ. 3.

44 βλ. Κανόνα 2.9 του Code of Judicial Conduct: “*A judge shall not initiate, permit or consider ex parte communications, or consider other communications made to the judge outside the presence of the parties concerning or impending proceedings (...)*” και Benjamin P. Cooper ό.π. σελ. 3-4.

45 βλ. Κανόνα 2.9(C) του Code of Judicial Conduct : “*A judge shall not investigate facts in a matter independently, and shall consider only the evidence presented (...)*”, Ohio Bd of Commr's on Grievances & Discipline, Advisory Op. 2010-7 at 7 (*The ease of finding information on a social networking site should not lure the judge into investigative activities in cases before the judge*), Benjamin P. Cooper ό.π. σελ. 4

46 βλ. Κανόνα 2.9 του Code of Judicial Conduct 3(1) A&C, Benjamin P. Cooper ό.π. σελ. 5 (*A judge must avoid participating in activities that will interfere with the proper performance of the judges judicial duties or that should appear to a reasonable person to undermine the judge's independence, integrity or impartiality*).

47 “(A) A judge shall disqualify himself or herself in any proceeding in which the judge's impartiality* might reasonably be questioned, including but not limited to the following circumstances: (1) The judge has a personal bias or prejudice concerning a party or a party's lawyer, or personal knowledge* of facts that are in dispute in the proceeding. (2) The judge knows* that the judge, the judge's spouse or domestic partner,* or a person within the third degree of relationship* to either of them, or the spouse or domestic partner of such a person is: (a) a party to the proceeding, or an officer, director, general partner, managing member, or trustee of a party; (b) acting as a lawyer in the proceeding; (c) a person who has more than a de minimis* interest that could be substantially affected by the proceeding; or (d) likely to be a material witness in the proceeding.(3) The judge knows that he or she, individually or as a fiduciary,* or the judge's spouse, domestic partner, parent, or child, or any other member of the judge's family residing in the judge's household,* has an economic interest* in the subject matter in controversy or in a party to the proceeding.(4) The judge knows or learns by means of a timely motion that a party, a party's lawyer, or the law firm of a party's lawyer has within the previous [insert number] year[s] made aggregate* contributions* to the judge's campaign in an amount that [is greater than \$[insert amount] for an individual or \$[insert amount] for an entity] [is reasonable and appropriate for an individual or an entity]. (5) The judge, while a judge or a judicial candidate,* has made a public statement, other than in a court proceeding, judicial decision, or opinion, that commits or appears to commit the judge to reach a particular result or rule in a particular way in the proceeding or controversy.(6) The judge: (a) served as a lawyer in the matter in controversy, or was associated with a lawyer who participated substantially as a lawyer in the matter during such association; (b) served in governmental employment, and in such capacity participated personally and substantially as a lawyer or public official concerning the proceeding, or has publicly expressed in such capacity an opinion concerning the merits of the particular matter in controversy; (c) was a material witness concerning the matter; or (d) previously presided as a judge over the matter in another court. (B) A judge shall keep informed about the judge's personal and fiduciary economic interests, and make a reasonable effort to keep informed about the personal economic interests of the judge's spouse or domestic partner and minor children residing in the judge's household. (C) A judge subject to disqualification under this Rule, other than for bias or prejudice under paragraph (A)(1), may disclose on the record the basis of the judge's disqualification and may ask the parties and their lawyers to consider, outside the presence of the judge and court personnel, whether to waive disqualification. If, following the disclosure, the parties and lawyers agree, without participation by the judge or court personnel, that the judge should not be disqualified, the judge may participate in the proceeding. The agreement shall be incorporated into the record of the proceeding”. Διαθέσιμο στο <https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_code_of_judicial_conduct/model_code_of_judicial_conduct_canon_2/rule2_11disqualification/>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

μπορεί ευλόγως να αμφισβητηθεί⁴⁸ -συμπεριλαμβανομένων κυρίως των περιπτώσεων οικογενειακών και προσωπικών σχέσεων. Πάντως, η απαρίθμηση των αναφερόμενων στο άρθρο αυτό περιπτώσεων εξαίρεσης/αποχής είναι ενδεικτική. Έχει δε κριθεί ότι η ύπαρξη στενής φιλίας αποτελεί λόγο εξαίρεσης/αποχής⁴⁹.

Η γνωμοδότηση 462/21.2.2013 του Αμερικάνικου Δικηγορικού Συλλόγου με τίτλο “*Χρήση των ηλεκτρονικών μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους δικαστές*” αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην προσπάθεια να ρυθμιστούν ομοιόμορφα κι ενιαία τα ζητήματα που αφορούν στην χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους δικαστές. Καταρχάς, η γνωμοδότηση τάσσεται υπέρ της χρήσης τους από τους δικαστές, αναγνωρίζοντας ότι αποτελούν ένα καθημερινό κομμάτι μιας παγκόσμιας κουλτούρας (“*has become an everyday part of worldwide culture*”⁵⁰). Σύμφωνα δε με τη γνωμοδότηση ο δικαστής μπορεί να συμμετέχει στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά, όπως συμβαίνει με όλες τις κοινωνικές σχέσεις και επαφές, πρέπει να συμμορφώνεται με τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας και να αποφεύγει οποιαδήποτε συμπεριφορά που τυχόν υπονομεύει την ανεξαρτησία, την ακεραιότητα ή την αμεροληψία του⁵¹. Αν οι δικαστές προβούν σε ορθή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δεν τίθενται σε κίνδυνο η αμεροληψία τους περισσότερο από τη χρήση των παραδοσιακών και λιγότερο δημόσιων μέσων όπως το τηλέφωνο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Στη γνωμοδότηση τονίζεται, επιπλέον, η σημασία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις εκστρατείες εκλογής των δικαστών, προειδοποιώντας τους παράλληλα για τους εγκυμονούντες ηθικούς κινδύνους. Επιπλέον, υπενθυμίζεται στους δικαστές ότι λόγω της ιδιότητας τους πρέπει να αναμένουν ότι οι κοινωνικές επαφές τους, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που πραγματοποιούνται με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αποτελούν αντικείμενο δημόσιου ελέγχου. Για αυτό το λόγο, άλλωστε, και πρέπει να ενεργούν κατά τρόπο που να προάγουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ανεξαρτησία, στην ακεραιότητα και στην αμεροληψία του δικαστικού σώματος, αποφεύγοντας όχι μόνο οποιαδήποτε παρατυπία αλλά ακόμα και οποιαδήποτε υπόνοια παρατυπίας. Επομένως, πρέπει να αποφεύγουν την ανάρμοστη έκθεση της επαγγελματικής και της προσωπικής ζωής τους και να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί με ποιους συνδέονται και τι μοιράζονται, ενώ δεν πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι τα σχόλια που αποστέλλονται σε έναν ιστότοπο

48 βλ. *Benjamin P. Cooper* “Judges and Social Media: Disclosure as Disinfectant” (October 29, 2014). *SMU Science & Technology Law Review*, 2014, σελ. 4-5, διαθέσιμο στο: < <https://ssrn.com/abstract=2570613> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

49 βλ. *Benjamin P. Cooper* ό.π. σελ. 6 υποσημείωση 30 με αναφορά σε νομολογία.

50 < <https://www.americanbar.org/news/abanews/aba-news-archives/2019/09/formal-opinion-488/> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

51 Αυτούσιο το κείμενο έχει ως εξής: “*A judge may participate in electronic social networking, but as with all social relationships and contacts, a judge must comply with relevant provisions of the Code of Judicial Conduct and avoid any conduct that would undermine the judge’s independence, integrity, or impartiality, or create an appearance of impropriety*”.

είναι πιθανό να μην παραμείνουν στον κύκλο των συνδέσεων τους.

Πέρα από τις ως άνω επισημάνσεις κοινής λογικής σχετικά με τις αλληλεπιδράσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η γνωμοδότηση καταδεικνύει ότι τόσο στην περίπτωση αυτή όσο και στην περίπτωση των παραδοσιακών τρόπων επικοινωνίας εγείρονται ζητήματα σχετικά με τις μονομερείς επικοινωνίες, την ανεξάρτητη έρευνα και την υπόνοια μεροληψίας του δικαστή, προειδοποιώντας τους δικαστές να μη σχετίζονται με πρόσωπα ή καταστάσεις που μπορεί να δημιουργήσουν υπόνοια μεροληψίας και επιστώντας την προσοχή τους ως προς την αποφυγή καταστάσεων που μπορεί να ερμηνευθούν ως μονομερείς επικοινωνίες σε εκκρεμείς υποθέσεις και ως προς τη χρήση οποιουδήποτε ιστότοπου μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τη λήψη πληροφοριών σχετικά με εκκρεμείς υποθέσεις τους⁵². Επίσης, τονίζεται ότι ο δικαστής πρέπει να αποφεύγει να σχολιάζει μια εκκρεμούσα ή επικείμενη υπόθεση σε οποιοδήποτε δικαστήριο.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι δικαστές μπορούν να είναι φίλοι στο Fb με δικηγόρους που εμφανίζονται ενώπιόν τους, αλλά όταν ένας δικαστής γνωρίζει ότι συνδέεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με έναν διάδικο, μάρτυρα ή δικηγόρο, που εμφανίζεται ενώπιόν του, πρέπει ν' αξιολογεί αν η συγκεκριμένη σχέση μπορεί να απαιτεί τη γνωστοποίηση της ή την υποβολή αίτησης εξαίρεσης/αποχής του. Πάντως, η εν λόγω γνωμοδότηση έχει χαρακτηριστεί νεφελώδης ως προς τα ζητήματα εξαίρεσης/αποχής των δικαστών, αποτυγχάνοντας να παράσχει σαφή καθοδήγηση ως προς το τι συνιστά εύλογη (reasonable) συμπεριφορά ως προς τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁵³.

ii. “Φιλία” στο Fb δικαστών με δικηγόρους και διαδίκους.

Τη σημερινή εποχή δεν είναι απίθανο ένας διάδικος ή ένας δικηγόρος να ερευνησει το Fb προκειμένου να αναζητήσει πληροφορίες για το δικαστή που θα δικάσει υπόθεση του. Σε μια τέτοια περίπτωση είναι πιθανό να διαπιστώσει ότι ο δικαστής είναι “φίλος” με τον αντίδικο δικηγόρο. Τι συμβαίνει λοιπόν στην εν λόγω περίπτωση? Ως απάντηση μπορεί να υιοθετηθεί η φράση που χρησιμοποιείται για τις σχέσεις στο Fb “*it’s complicated*”⁵⁴.

Καταρχάς, παρόλο που δεν υπάρχει κάποιος ρητός κανόνας δεοντολογίας που να απαγορεύει

52 Παράβαση του κανόνα 2.9(C) του Κώδικας Δεοντολογίας. Σχετική υπόθεση απασχόλησε το Εφετείο του Οντάριο στον Καναδά, πρόκειται για περίπτωση που ο δικαστής δημιούργησε ψεύτικο προφίλ και αναζήτησε πληροφορίες στο διαδικτυακό site dating match.com. Σύμφωνα με το σκεπτικό του δικαστηρίου: “*We agree that the conduct of the trial judge created a reasonable apprehension of bias. He conducted his own research into a website that had been the subject of evidence at trial while his decision was under reserve, contrary to the basic principle that judges and jurors must make their judicial decisions based only on the evidence presented in court on the record*” βλ. Canadian Centre for Court technology ‘The Use of social media by Canadian Judicial officials’ σελ. 26. Επίσης βλ. Γνωμοδότηση Επιτροπής Δικαστικής Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Οχάιο 2010-7 “*a judge should not view a party’s or witnesses’ pages on a social networking site and should not use social networking sites to obtain information regarding the matter before the judge*”.

53 βλ. K. Eltis ό.π. σελ. 642, Benjamin P. Cooper , “Saving Face - Ethical Considerations for American Judges Using Social Media (May 16, 2014). Legal Ethics, Volume 17, Part 1, 2014. διαθέσιμο στο SSRN: <<https://ssrn.com/abstract=2438068>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

54 Η ελληνική μετάφραση στο Fb είναι “*η κατάσταση είναι περίπλοκη*”.

στους δικαστές να σχετίζονται κοινωνικά με τους δικηγόρους, ο δικαστής θα πρέπει να τηρεί τις αρχές της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας⁵⁵. Η έννοια της “φιλίας” στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ειδικά στο Fb, έχει απασχολήσει τόσο τη θεωρία⁵⁶ όσο και τις οικείες Επιτροπές Δικαστικής Δεοντολογίας διαφόρων Πολιτειών⁵⁷. Η γνωμοδότηση της Επιτροπής Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Οχάιο αποδίδει τον προβληματισμό και την αμφισημία της έννοιας του “φίλου” στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εύστοχα και γλαφυρά: *“A rose is a rose is a rose. A friend is a friend is a friend? Not necessarily. A social network ‘friend’ may or may not be a friend in the traditional sense of the word”*⁵⁸. Σύμφωνα δε με πρόσφατη γνωμοδότηση του Αμερικάνικου Δικηγορικού Συλλόγου⁵⁹: *“Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που αποτελούν απλώς μια μορφή επικοινωνίας, χρησιμοποιούν ορολογία διαφορετική από αυτή που χρησιμοποιείται στην παρούσα γνώμη. Η αλληλεπίδραση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν υποδεικνύει αφ’ εαυτής ότι πρόκειται για τον ίδιο τύπο σχέσεων που οι συμμετέχοντες έχουν μεταξύ τους είτε γενικά είτε για σκοπούς της παρούσας γνώμης. Για παράδειγμα, το Fb χρησιμοποιεί τον όρο “φίλος”, αλλά πρόκειται για έναν τίτλο που χρησιμοποιείται σε αυτό το πλαίσιο. Ένας δικαστής θα μπορούσε να έχει στο Fb “φίλους” ή άλλες επαφές με τους οποίους να είναι απλά γνωστός ή φίλος ή να βρίσκεται σε στενή προσωπική σχέση”*⁶⁰.

Στις ΗΠΑ παρατηρούνται δύο τάσεις όσον αφορά στην υποβολή ή/και την αποδοχή αιτημάτων φιλίας από δικηγόρους προς δικαστές, οι οποίοι εκδικάζουν υποθέσεις τους. Οι Επιτροπές Δικαστικής Δεοντολογίας των Πολιτειών⁶¹ Φλόριντα, Κονέντικατ, Μασαχουσέτη και Οκλαχόμα συμβουλεύουν τους δικαστές να μην υποβάλλουν ή να αποδέχονται αιτήματα διαδικτυακής “φιλίας” με δικηγόρους υποθέσεις των οποίων εκδικάζουν⁶². Η Επιτροπή Δικαστικής Δεοντολογίας στην

55 βλ. Bangalore Principles of Judicial Conduct (value 4.3): *“a judge shall in his or her personal relations with individual members of the legal profession who practice regularly in the judge’s court, avoid situations which might reasonably give rise to the suspicion or appearance of favoritism or partiality”*.

56 βλ. John Browning ‘Why can’t we be friends? Judges’ Use of Social Media’, 68 Miami L. Rev. 487 (2014) σελ.491.

57 Βλ. επίσης και υποθέσεις: Williams v. Scribd Inc (No 09CV1836-LAB WMC, 2010 WL 10090006) (*“no secret that the friend label means less in cyberspace than it does in the neighborhood, or in the workplace, or on the schoolyard, or anywhere else that humans interact as real people”*), Quigley Corp. v. Karkus No 09-1725, 2009 WL 1383280, (στην οποία σημειώνεται ότι *“friendships on Facebook may be as fleeting as the flick of a delete button”*).

58 The Supreme Court of Ohio, Board of Commissioners on Grievances & Discipline, Opinion 2010-7, σελ. 2. Benjamin Cooper ό.π. σελ. 17 υποσημειώσεις 80-81. βλ. και υπόθεση Chace v. Loisel 170, 3d at 803 *“the word friend on facebook is a term of art”*.

59 American Bar Association (ABA) 488/5.9.2019 *“Judges’ Social or Close Personal Relationships with Lawyers or Parties as Grounds for Disqualification or Disclosure”*.

60 βλ. και Arrêt n. 1 du 5 janvier 2017 (16-12.394) Cour de Cassation – Deuxieme Chamber civile-ECLI:FR:CCASS:2017:C200001 και κατωτέρω υπόθεση Law Offices of Herssein v. United Servs. Aut. Ass’n καθώς και αντίθετη νομολογία Domville v. State στην οποία έγινε δεκτό ότι οι φίλοι στο Fb αποτελούν πραγματικούς φίλους δεδομένου ότι όταν ένας δικαστής αποδέχεται ή υποβάλλει αίτημα φιλίας κάθε φίλος του δικαστή βλέπει τους φίλους του (αναλυτικά για την υπόθεση αυτή βλ. John Browning ό.π. σελ. 528-530).

61 Οι ως άνω γνωμοδοτήσεις δεν είναι δεσμευτικές, βλ. Daniel Smith ό.π. σελ. 24, Aurora Wilson *“Let’s be cautious friends: the ethical implications of social networking for members of the judiciary”* 7 Wash J.L. Tech & Arts 225 (2012), σελ. 229-230.

62 βλ. Shazia Singh ό.π. σελ. 158

Πολιτεία της Φλόριντα δέχθηκε ότι δεδομένου ότι οι “φίλοι” ενός δικαστή μπορούν να δουν ποιοι είναι οι λοιποί “φίλοι” του, η διαδικασία επιλογής κάποιων δικηγόρων ως “φίλων” και η απόρριψη κάποιων άλλων υπονοεί ή επιτρέπει να υπονοηθεί ότι οι “φίλοι” έχουν δυνατότητα να επηρεάσουν το δικαστή⁶³. Η ως άνω Επιτροπή δέχθηκε ότι παρόλο που το ότι ένας δικηγόρος είναι καταχωρημένος ως “φίλος” του δικαστή δεν σημαίνει ότι ο εν λόγω δικηγόρος είναι πράγματι σε θέση να επηρεάσει το δικαστή, η εν λόγω “φιλία” δημιουργεί εύλογες υπόνοιες μεροληψίας του δικαστή και για το λόγο αυτό απαγορεύεται από τον Κώδικα Δεοντολογίας. Δεδομένου δε ότι πολλοί απ’ όσους θα δουν το λογαριασμό του δικαστή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν γνωρίζουν τους κανόνες του Κώδικα Δεοντολογίας, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η δοκιμασία “*δεν είναι εάν ο δικαστής σκοπεύει να μεταφέρει την εντύπωση ότι ένα άλλο πρόσωπο είναι σε θέση να τον επηρεάσει αλλά μάλλον αν το μήνυμα, όπως φαίνεται από τον παραλήπτη, μεταφέρει αυτή την εντύπωση*”. Η εν λόγω γνωμοδότηση, που έλαβε ευρεία δημοσιότητα και σχολιάστηκε εκτενώς, δυσαρέστησε αρκετούς δικαστές της Φλόριντα, πολλοί εκ των οποίων πρότειναν διάφορες άλλους τρόπους, ώστε να αποφευχθεί η ως άνω εντύπωση. Ειδικότερα, προτάθηκε η υιοθέτηση αποδοχής όλων των αιτημάτων φιλίας όλων των δικηγόρων που υπέβαλλαν σχετικά αιτήματα ή όλων των προσώπων που ο εν λόγω δικαστής γνώριζε ή με τους οποίους είχε κοινούς φίλους. Επίσης, προτάθηκε να δηλώνει ο κάθε δικαστής στη σελίδα του προφίλ του ότι “φίλος” σημαίνει ότι το άτομο είναι απλός γνωστός του κι όχι “φίλος” του με την παραδοσιακή έννοια του όρου, ή άλλως να ανακοινώνει ότι ο όρος “φίλος” κατά την κρίση του χρησιμοποιείται με εσφαλμένη έννοια και δεν σημαίνει ότι το άτομο βρίσκεται σε οποιαδήποτε θέση να τον επηρεάσει σε κάθε περίπτωση. Οι εν λόγω προτάσεις απορρίφθηκαν κατά πλειοψηφία και η Επιτροπή υιοθέτησε την αρχική της γνώμη⁶⁴, απαντώντας στην μεν πρώτη πρόταση ότι η αποδοχή από τον δικαστή όλων των αιτημάτων φιλίας δεν θα αποσοβούσε τον ως άνω κίνδυνο, καθώς θα υπήρχε πάντα μια ομάδα “εκλεκτών” δικηγόρων, οι οποίοι θα είχαν την ιδιότητα του “φίλου”, σε αντίθεση με κάποιους άλλους που δε συμμετέχουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή που δεν υπέβαλλαν αίτημα φιλίας, στη δε δεύτερη πρόταση ότι δεν υπήρχε καμία διαβεβαίωση ότι κάποιος που θα έβλεπε το λογαριασμό του δικαστή θα πρόσεχε την εν λόγω δήλωση ακόμα κι αν αυτή ήταν μόνιμη και βρισκόταν σε περίοπτη θέση. Στην περίπτωση δε που διάβαζε την εν λόγω δήλωση, αυτή από μόνη της δεν παρίσταται ικανή να θεραπεύσει τυχόν εντύπωση ότι οι “φίλοι” δικηγόροι του δικαστή έχουν τη δυνατότητα να τον επηρεάσουν. Υιοθετώντας το σκεπτικό της ως

63 βλ. Florida Advisory Opinion 2009-20 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/ylrw9zm>> (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019), *Gena Slaughter & John Browning* “Social Networking Dos and Don'ts for Lawyers and Judges” 73, Tex. B.J. 192, 194 (2010).

64 βλ. Florida Advisory Opinion 2010-6 με μειοψηφία 3 εκ των 12 μελών, διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/n38kjmw>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

άνω Επιτροπής η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Οκλαχόμα⁶⁵ τόνισε, περαιτέρω, ότι εφόσον η ύπαρξη διαδικτυακής “φιλίας” σημαίνει ότι το εν λόγω πρόσωπο βρίσκεται πράγματι σε ιδιαίτερη θέση, είναι ανούσιο αν πραγματικά δημιουργείται αυτή η εντύπωση. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι *“η εμπιστοσύνη του κοινού στην αμεροληψία του δικαστή και στην ορθή λειτουργία του δικαστικού συστήματος είναι τόσο σημαντική που καθιστά επιτακτική την επιφυλακή όταν η κατάσταση ενέχει κινδύνους”*. Η Επιτροπή Δεοντολογίας της Πολιτείας της Μασαχουσέτης αρχικά έκανε δεκτό ότι ο δικαστής δεν θα πρέπει να υποβάλει ή να αποδεχθεί αίτημα “φιλίας” από οποιονδήποτε δικηγόρο, που θα εμφανιστεί, λογικά, ενώπιόν του⁶⁶. Η Επιτροπή αναγνώρισε ότι πρόκειται για περίπλοκο ζήτημα, δεδομένου ότι ο βαθμός κατά τον οποίο η “φιλία” του Fb υποδηλώνει γνήσια προσωπική σχέση ποικίλλει ευρέως. Ωστόσο, σημείωσε ότι οι “φίλοι” στο Fb μπορούν, για παράδειγμα, να αποκτήσουν προσωπικές πληροφορίες σχετικά με τον δικαστή (π.χ. εορτασμός οικογενειακού γεγονότος, προορισμός διακοπών κ.λπ.), που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι έχουν πρόσβαση στον δικαστή. Κατόπιν των παραδοχών αυτών, η Επιτροπή κάλεσε τους δικαστές να αναθεωρήσουν τις σχέσεις “φιλίας” τους στο Fb και να μη δεχθούν, πλέον, αντίστοιχα αιτήματα από δικηγόρους που είναι πιθανό να εμφανιστούν ενώπιόν τους. Στη συνέχεια, όμως, με την γνωμοδότηση 2018-03⁶⁷ έγινε δεκτό ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή να αποφασίσει αν θα αποκαλύψει ότι ήταν “φίλος” με έναν δικηγόρο, που εμφανίζεται ενώπιόν του, εξετάζοντας τη φύση της διαδικτυακής φιλίας, καθώς και την ύπαρξη οποιασδήποτε άλλης σχέσης τους και τις προσωπικές πληροφορίες που έχει δημοσιεύσει ο δικαστής στο διαδίκτυο, οι οποίες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν υπόνοιες μεροληψίας. Η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Μιζούρι δεν διατύπωσε ρητά την άποψη ότι οι δικαστές δε θα πρέπει να δέχονται ή να υποβάλλουν αιτήματα “φιλίας” σε δικηγόρους που εμφανίζονται ενώπιόν τους, αλλά πρότεινε, υπό την έννοια των βέλτιστων πρακτικών, να περιορίσουν οι δικαστές τους “φίλους” τους σε εκείνους για τους οποίους θα υπέβαλαν αίτημα εξαίρεσης σε περίπτωση που εμφανιστούν ενώπιόν του⁶⁸.

Η άλλη τάση που επικρατεί σε διάφορες Πολιτείες των ΗΠΑ είναι η αναγνώριση της δυνατότητας υποβολής ή αποδοχής αιτήματος “φιλίας” από δικηγόρο. Στις Πολιτείες Καλιφόρνια, Κεντάκι, Μέριλαντ, Νέο Μεξικό, Νέα Υόρκη, Οχάιο και Γιούτα έγινε δεκτό ότι το αν ένας δικαστής μπορεί να συνδεθεί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με έναν δικηγόρο που εμφανίζεται ενώπιόν του,

65 Oklahoma Advisory Opinion 2011-3 < <https://law.justia.com/cases/oklahoma/judicial-ethics-advisory-panel/2011/2011-3-0.html>. > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

66. Massachusetts Advisory Opinion 2016-1 διαθέσιμη στο <<http://tinyurl.com/lx77u7n>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

67 <<https://www.mass.gov/opinion/cje-opinion-no-2018-03>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

68 Missouri Advisory Opinion 186 (2015) διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/gwm3246>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

εξαρτάται από τη φύση της συγκεκριμένης σχέσης. Σύμφωνα με τις θέσεις των οικείων Επιτροπών κρίσιμο στοιχείο για την υπόνοια μεροληψίας είναι η διάκριση της έννοια της “φιλίας” στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τις λοιπές εκφάνσεις της στην καθημερινή ζωή. Σύμφωνα με Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Οχάιο, μια διαδικτυακή φιλία μπορεί να έχει ή να μην έχει την έννοια της φιλίας με την παραδοσιακή έννοια του όρου⁶⁹. Ομοίως, η οικεία Επιτροπή στην Πολιτεία της Γιούτα επεσήμανε ότι η ύπαρξη “φιλίας” σε μια ιστοσελίδα δεν αποδεικνύει άνευ ετέρου ότι πρόκειται για φιλία με τη συνήθη έννοια του όρου. Πολλοί χρήστες του Fb έχουν εκατοντάδες ή και χιλιάδες “φίλους”. Το αν κάποιος είναι πραγματικά φίλος εξαρτάται από τη συχνότητα και την ουσία της επαφής και όχι από μια ονομασία που δίνεται σε έναν ιστότοπο⁷⁰. Η δε έννοια της “φιλίας” στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να γίνεται στο πλαίσιο ότι το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται τακτικά από την πλειονότητα των πολιτών⁷¹. Η αντίστοιχη Επιτροπή στην Πολιτεία του Κεντάκι συμφώνησε ότι ο προσδιορισμός του “φίλου” σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης δεν υποδηλώνει αυτομάτως το βαθμό ή την ένταση της σχέσης ενός δικαστή με το συγκεκριμένο άτομο, προσθέτοντας ότι οι όροι “φίλος” (friend), “οπαδός” (fan) και “ακόλουθος” (follower) χρησιμοποιούνται στο διαδίκτυο διαφορετικά από τη συνηθισμένη έννοια τους⁷². Ομοίως, η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Νέου Μεξικού διευκρίνισε ότι εξαιτίας της συνεχώς αυξανόμενης χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, το γεγονός και μόνο ότι ένας δικαστής και ένας δικηγόρος, που μπορεί να εμφανίζεται ενώπιον του, συνδέονται με κάποιο τρόπο σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης δεν δημιουργεί από μόνο του την εντύπωση ότι ο δικηγόρος έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τον δικαστή⁷³. Ομοίως, κατά την ως άνω Επιτροπή, οι διαδικτυακές “φιλίες” θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζονται οι λοιπές φιλίες. Η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Μέριλαντ σημείωσε ότι οι περισσότεροι δικαστές έγιναν δικαστές μετά από χρόνια δικηγορίας με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργήσει προσωπικές σχέσεις με άλλους δικηγόρους και δεν είναι υποχρεωμένοι ούτε αναμένεται όταν γίνουν δικαστές να αποξενωθούν από τις εν λόγω σχέσεις τους⁷⁴. Σύμφωνα με την Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Νέας Υόρκης η “φιλία” στο διαδίκτυο δεν διαφέρει από την προσθήκη πληροφοριών επαφής στο καρτέ ενός δικαστή ή το χαιρετισμό σε ένα δημόσιο χώρο. Επομένως, δεν υπάρχει τίποτα

69 Ohio Advisory Opinion 2010-7 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/kmwjgzx>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

70 Utah Informal Advisory Opinion 2012-1 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/mywqho5>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

71 Για τους ίδιους λόγους, η επιτροπή δεοντολογίας στην Πολιτεία της Γιούτα δέχθηκε ότι ένας δικαστής μπορεί να ακολουθήσει δικηγόρο στο Twitter, ακόμη και αν εμφανιστεί ενώπιον του.

72 Kentucky Advisory Opinion JE-119 (2010) διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/ko8fqw2>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Aurora Wilson ο.π. σελ.231.

73 New Mexico Advisory Opinion Concerning Social Media (2016) διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/lra5ykb>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

74 Maryland Opinion Request 2012-7 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/lxlrbon>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

per se ανήθικο στην επικοινωνία που πραγματοποιείται μέσω της τεχνολογίας, όπως με ένα κινητό τηλέφωνο ή μέσω μιας ιστοσελίδας στο διαδίκτυο⁷⁵. Ομοίως, η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Καλιφόρνια δέχθηκε ότι η φύση της αλληλεπίδρασης πρέπει να διέπει την ανάλυση, όχι το μέσο στο οποίο πραγματοποιείται και αρνήθηκε να θέσει έναν κανόνα *per se* που απαγορεύει όλες τις αλληλεπιδράσεις στα κοινωνικά δίκτυα με δικηγόρους που μπορεί να εμφανίζονται ενώπιον ενός δικαστή⁷⁶. Η ίδια Επιτροπή, πάντως, προειδοποίησε ότι η πιθανότητα ενός δικαστή να προβεί σε απαγορευτικές μονομερείς επικοινωνίες παρίσταται πολύ μεγαλύτερη όταν αυτός σχετίζεται διαδικτυακά με δικηγόρους που μπορεί να εμφανίζονται στο δικαστήριο. Η ως άνω Επιτροπή προσδιόρισε τέσσερις παράγοντες που πρέπει να λάβει υπόψη του ο δικαστής κατά τη λήψη της απόφασης του υποβολής ή αποδοχής αιτήματος “φιλίας” από έναν δικηγόρο: i) τη φύση της σελίδας κοινωνικής δικτύωσης, ii) τον αριθμό των “φίλων” του, iii) την πρακτική που ακολουθεί ως προς την επιλογή του ποιον θα κάνει “φίλο” και iv) πόσο τακτικά ο εν λόγω δικηγόρος εμφανίζεται ενώπιόν του⁷⁷. Η Επιτροπή εξήγησε ότι όσο πιο προσωπική είναι η σελίδα, με αποτέλεσμα να είναι μικρός ο αριθμός των “φίλων”, τόσο πιο επιλεκτικός πρέπει να είναι ο δικαστής, όταν αποφασίζει ποιον θα αποδεχθεί ως “φίλο”, καθόσον όσο πιο συχνά εμφανίζεται ο δικηγόρος ενώπιον του τόσο πιο εύκολα θα δημιουργηθεί η εντύπωση ότι είναι σε θέση να τον επηρεάσει. Αντίστροφα, είναι πιθανότερο να γίνει πιο εύκολο αποδεκτός ως “φίλος” δικηγόρος, εάν η σελίδα του δικαστή είναι λιγότερο προσωπική. Ενδεικτικά, η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Καλιφόρνια εφάρμοσε τα ως άνω κριτήρια σε δύο περιπτώσεις. Ειδικότερα επεσήμανε ότι όταν πρόκειται για έναν πρώην συμφοιτητή του δικαστή, που δεν είναι στενός του φίλος και εμφανίζεται περιστασιακά ενώπιον του, αυτός δεν πρέπει να επιτρέπεται να είναι διαδικτυακός “φίλος” του δικαστή στην περίπτωση που ο δικαστής χρησιμοποιεί την εν λόγω σελίδα για την ενημέρωση της οικογένειας και των φίλων του για τις εξωδικαστικές του δραστηριότητες. Επίσης στην περίπτωση που ο δικαστής είναι μέλος της επιτροπής του τοπικού δικηγορικού συλλόγου και μέλος της τοπικής ένωσης του δικαστηρίου, μπορεί να έχει “φίλους” δικηγόρους που εμφανίζονται ενώπιον του σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιεί μόνο για να επικοινωνήσει μαζί τους και να συζητήσουν θέματα που σχετίζονται με τη νομική κοινότητα και το επάγγελμα. Παρόλο που η ως άνω Επιτροπή δέχθηκε ότι ένας δικαστής μπορεί να συνδέεται σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης με έναν δικηγόρο που μπορεί να εμφανιστεί ενώπιον του, σημείωσε ότι ένας δικαστής θα πρέπει να σταματήσει να είναι φίλος

75 New York Advisory Opinion 2008-176, διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/y9nghct> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

76 Association Advisory Opinion 66 (2010) διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/kgk4hqo> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

77 Δες ομοίως New Mexico Advisory Opinion Concerning Social Media (2016) διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/ra5ykb> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

(unfriend⁷⁸) με έναν δικηγόρο που εμφανίζεται πραγματικά σε μια υπόθεση ενώπιον του. Ωστόσο, η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Φλόριντα επέκρινε την προσέγγιση αυτή δεχόμενη ότι κατ' αυτόν τον τρόπο απαιτείται από έναν δικαστή να εγκρίνει, να διαγράψει και να επανεγκρίνει συνεχώς τους δικηγόρους ως “φίλους” σύμφωνα με τις ανατεθείσες σε αυτόν υποθέσεις⁷⁹. Σύμφωνα με την ίδια Επιτροπή παρά το γεγονός ότι οι δικαστές δεν μπορούν να είναι “φίλοι” με δικηγόρους που εμφανίζονται ενώπιον τους, ο δικαστής θα μπορούσε να είναι “φίλος” με κάποιον δικηγόρο που δεν εμφανίζεται ενώπιον του είτε επειδή δεν ασκεί το επάγγελμα στην έδρα του δικαστή είτε επειδή ο δικαστής τον έχει κατονομάσει, έτσι ώστε να μην του ανατεθούν υποθέσεις του⁸⁰. Η Επιτροπή, επίσης, σημείωσε ότι ο δικαστής δεν υποχρεούται να “αποσυνδέσει” (unfriend) όλους τους δικηγόρους με τους οποίους συμμετέχει σε κοινές ομάδες π.χ. μια ομάδα γονέων μαθητών λυκείου ακόμη και αν οι εν λόγω δικηγόροι εμφανίζονται ενώπιον του. Η διάκριση, σύμφωνα με την Επιτροπή, πρέπει να στηρίζεται στο αν ο δικαστής άσκησε ή όχι ρόλο στην επιλογή των δικηγόρων που συμμετέχουν στη συγκεκριμένη ομάδα και, ως εκ τούτου, η εντύπωση που δημιουργείται δεν είναι ότι ο δικηγόρος βρίσκεται σε θέση να τον επηρεάσει αλλά ότι δικαστής και δικηγόρος έχουν για παράδειγμα τα παιδιά τους στο ίδιο μουσικό συγκρότημα⁸¹.

Περαιτέρω, πολλές Επιτροπές Δεοντολογίας επιτρέπουν την “φιλία” δικαστών και δικαστικών υπαλλήλων⁸². Η θέση αυτή, ωστόσο, διαφέρει ως προς το ζήτημα της “φιλίας” μεταξύ δικαστών και οργάνων επιβολής του νόμου ή παρόμοιων συμμετεχόντων στις δικαστικές διαδικασίες. Η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Κεντάκι δέχθηκε ότι ένας δικαστής μπορεί να συμμετάσχει σε μια ιστοσελίδα κοινωνικής δικτύωσης με διάφορα πρόσωπα που εμφανίζονται ενώπιον του, όπως κοινωνικοί λειτουργοί ή/και αξιωματούχοι του νόμου⁸³. Αντίθετα, οι Επιτροπές Δεοντολογίας στις Πολιτείες Κονέκτικατ, Μασαχουσέτη και Οκλαχόμα δέχθηκαν ότι ο δικαστής δεν θα πρέπει είναι “φίλος” με άτομα που εμφανίζονται τακτικά ενώπιον του, όπως το προσωπικό επιβολής του νόμου, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι διάδικοι⁸⁴.

78 Σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν ειδικοί κανόνες για την αποκοπή δεσμών με δικηγόρους ή άλλους δικαστές. βλ. *Kelly Lynn Anders* ό.π. σελ.198

79 Florida Advisory Opinion 2012-12 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/7d7lys9>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

80 Florida Advisory Opinion 2009-20 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/y1rw9zm>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

81 Florida Advisory Opinion 2009-20 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/y1rw9zm>> και Florida Advisory Opinion 2010-6 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/n38kjmw>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

82 Connecticut Informal Opinion 2013-6 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/cmws7t>>, South Carolina Advisory Opinion 17-2009 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/23vgs47>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

83 Kentucky Advisory Opinion JE-119 (2010) διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/ko8fqw2>>, τελευταία πρόσβαση 12.9.2019. Βλ. επίσης South Carolina Advisory Opinion 17-2009, διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/23vgs47>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Ένας δικαστής μπορεί να είναι “φίλος” με ένα όργανο επιβολής του νόμου εφόσον δεν συζητούν οτιδήποτε σχετίζεται τα δικαστικά του καθήκοντα και ιδιαίτερα με εκκρεμείς υποθέσεις.

84 Connecticut Informal Opinion 2013-6 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/cmws7t>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Massachusetts Letter Opinion 2016-1 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/lx77u7n>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Oklahoma Advisory Opinion 2011-3 διαθέσιμο στο <<http://tinyurl.com/3qe89xy>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

iii. Λόγοι εξαίρεσης/αποχής⁸⁵.

Έχει απασχολήσει ιδιαίτερος τις Επιτροπές Δικαστικής Δεοντολογίας κατά πόσο οι κοινωνικές σχέσεις “φιλίας” ενός δικαστή με έναν διάδικο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δημιουργούν υπόνοια μεροληψίας. Σε ορισμένες Πολιτείες (Καλιφόρνια, Κολοράντο, Κονέκτικατ και Οκλαχόμα) οι Επιτροπές Δικαστικής Δεοντολογίας δέχονται ότι η ύπαρξη “φιλίας” στο Fb του δικαστή με έναν δικηγόρο που εμφανίζεται ενώπιον του αποτελεί επαρκή λόγο για την υποβολή αιτήματος εξαίρεσης/αποχής⁸⁶. Σε άλλες Πολιτείες (Αριζόνα, Κεντάκι, Μέριλαντ, Μιζούρι, Νέο Μεξικό, Νέα Υόρκη, Οχάιο, Νότια Καρολίνα και Γιούτα) οι αντίστοιχες Επιτροπές Δεοντολογίας δεν συμφωνούν με την πρακτική της εξαίρεσης/αποχής στην περίπτωση που δικαστής και δικηγόρος είναι “φίλοι” στο Fb⁸⁷. Η αιτιολογία των Επιτροπών αυτών στηρίζεται στο ότι το γεγονός και μόνο της διαδικτυακής “φιλίας” δεν μπορεί να αποτελέσει από μόνο του βάσιμο λόγο εξαίρεσης/αποχής, αλλά πρέπει να συνεκτιμάται κατά τη λήψη της απόφασης περί απόρριψης ή αποδοχής της σχετικής αίτησης εξαίρεσης/αποχής. Ειδικότερα, έχει γίνει δεκτό ότι η υποβολή αιτήματος εξαίρεσης/αποχής δεν είναι αναγκαία σε κάθε περίπτωση που ο δικηγόρος με τον οποίο ο δικαστής συνδέεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εμφανίζεται ενώπιον του, αλλά αυτή ακριβώς τη σχέση θα πρέπει να εξετάσει ο δικαστής προκειμένου να αποφασίσει εάν η αμεροληψία του μπορεί εύλογα να αμφισβητηθεί.

Ειδικότερα, η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Αριζόνα έκανε δεκτό ότι δεν υπάρχει υποχρέωση υποβολής αιτήματος εξαίρεσης/αποχής per se σε περιπτώσεις όπου ο διάδικος ή δικηγόρος είναι “φίλος” ή έχει παρόμοιο καθεστώς με δικαστή, αλλά θα πρέπει να εξετάζεται ανά περίπτωση αν υπάρχουν τέτοια γεγονότα και περιστάσεις που θα δικαιολογούσαν την εξαίρεση/αποχή του δικαστή⁸⁸. Η Επιτροπή προειδοποίησε ότι αν μια συγκεκριμένη σχέση απαιτεί συχνά την υποβολή αιτήματος εξαίρεσης/αποχής, ο δικαστής θα πρέπει να επαναπροσδιορίσει κατά πόσον η συνέχιση της παρίσταται αρμόζουσα⁸⁹. Περαιτέρω, η αντίστοιχη Επιτροπή στην Πολιτεία

85 βλ. *Daniel Smith* ο.π.

86 California Judicial Ethics Committee, Opinion 2010–66 (23.11.2010), Colorado Bar Association Ethics Committee, Opinion 2015 (27.9.2015), Connecticut Committee on Judicial Ethics, Informal Opinion Summaries, 2013-06 (22.3.2013), Oklahoma Judicial Ethics Opinion 2011-3 (6.7.2011).

87 Arizona Judicial Advisory Opinion 14-01 (5.5.2014), Ethics Committee of the Kentucky Judiciary, Judicial Ethics Opinion JE-119 (20.1.2010), Maryland Judicial Ethics Committee, Opinion 2012-07 (12.6.2012), Missouri Commission on Retirement, Removal and Discipline Opinion 186 (24.4.2015), New Mexico Advisory Committee on the Code of Judicial Conduct, Advisory Opinion Concerning Social Media (15.2.2016), New York Advisory Committee on Judicial Ethics, Opinion 13-39 (28.5.2013), Ohio Board of Commissioners on Grievances and Disputes, Opinion 2010-7 (3.12.2010), South Carolina Advisory Committee on Standards of Judicial Conduct, Opinion 17-2009 (10.2009), Utah Judicial Ethics Advisory Committee, Informal Opinion 12-01 (31.8.2012)

88 βλ. Arizona Advisory Opinion 2014-1 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/k5ug3j2> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

89 βλ. ομοίως Maryland Opinion Request 2012-7 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/lxlrbon> >, Missouri Advisory Opinion 186 (2015) διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/gwm3246> >, New Mexico Advisory Opinion Concerning Social Media (2016) διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/z7fapll> >, New York Advisory Opinion 2013-39 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/mkac3o4> >, Ohio Advisory Opinion 2010-7 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/kmwjgzx> >, Utah Informal Advisory Opinion 2012-1 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/mywqho5> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

της Μασαχουσέτης, η οποία έχει συμβουλευσει τους δικαστές να μην διατηρούν “φιλία” με δικηγόρους που μπορεί να εμφανιστούν ενώπιον τους, έκανε δεκτό ότι δεν πρέπει να εξαιρεθεί ο δικαστής όταν “*παρά τις προσπάθειες του (...) απροσδόκητα, ένας δικηγόρος με τον οποίο ο δικαστής είναι “φίλος” στο Fb εμφανίζεται ενώπιον του*”⁹⁰. Ο ίδιος κανόνας θα πρέπει να εφαρμόζεται και όταν πρόκειται για σχέση δικαστή με κάποιον συμμετέχοντα στη δίκη⁹¹. Δεδομένου δε ότι η εξαίρεση δεν επέρχεται αυτομάτως, ο δικαστής θα πρέπει να εξετάσει εάν η εν λόγω σχέση του στο διαδίκτυο – μόνη της ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες - εγείρει εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία του. Κριτήρια που πρέπει να ληφθούν υπόψη δύναται να αποτελέσουν: i) η συχνότητα των επαφών και των επικοινωνιών του δικαστή με το εν λόγω πρόσωπο, ii) η ουσία των επαφών, iii) η φύση της σελίδας κοινωνικής δικτύωσης (αν είναι προσωπική ή επαγγελματική), iv) ο αριθμός των “φίλων” του δικαστή, v) η ακολουθούμενη από τον δικαστή πρακτική κατά την υποβολή ή αποδοχή αιτημάτων “φιλίας” (με άλλα λόγια, αν ο δικαστής είναι επιλεκτικός κατά τη λήψη της σχετικής απόφασης του) και vi) αν ο δικαστής και το εν λόγω πρόσωπο έχουν συχνές, προσωπικές επαφές στην πραγματική ζωή, κι όχι μόνο διαδικτυακά (on-line)⁹². Επομένως, εάν ο δικαστής διατηρεί ένα προφίλ κατά κύριο λόγο με προσωπικές δραστηριότητες, οι συνδέσεις του είναι κυρίως οικογενειακοί και προσωπικοί φίλοι, φαίνεται ότι η επιλογή των “φίλων” γίνεται επιλεκτικά και επομένως η αμεροληψία του δικαστή πιθανότατα να είναι εύλογα αμφισβητήσιμη και η εξαίρεση είναι πιθανότερο να απαιτείται, όταν αυτός ο “φίλος” εμφανιστεί ενώπιον του. Αντίθετα, αν η σελίδα επικεντρώνεται περισσότερο στις επαγγελματικές δραστηριότητες του, ο δικαστής έχει μεγάλο αριθμό “φίλων”, οι οποίοι είναι κατά κύριο λόγο επαγγελματικοί γνωστοί του, αν επιτρέπει σε όλους να ακολουθήσουν τη σελίδα και αν ο δικαστής και ο “φίλος” αλληλοεπιδρούν μόνο στο δικαστήριο ή στις συνεδριάσεις των δικηγόρων, τότε η αμεροληψία του δικαστή δεν είναι πιθανό να αμφισβητηθεί και δεν θα πρέπει να εγείρονται ζητήματα εξαίρεσης του.

iv. Νομολογία Ανωτάτων Δικαστηρίων ΗΠΑ:

Η νομολογία επί του ως άνω ζητήματος, πέραν των ως άνω γνωμοδοτήσεων των Επιτροπών

90 βλ. Massachusetts Letter Opinion 2016-1 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/lx77u7n> >. Αλλά βλ. και California Judges’ Association Advisory Opinion 66 (2010) διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/kgk4hqo> >, τελευταία πρόσβαση 12.9.2019, σύμφωνα με την οποία αν ένας δικαστής αποδέχθηκε αίτημα φιλίας με δικηγόρο επειδή πίστευε ότι ο εν λόγω δικηγόρος δεν θα εμφανιστεί ενώπιον του, τότε ο δικαστής πρέπει να υποβάλλει αίτημα εξαίρεσης/αποχής αν τελικά ο δικηγόρος εμφανιστεί.

91 βλ. Arizona Advisory Opinion 2014-1 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/k5ug3j2> >, New York Advisory Opinion 2013-39 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/mkac3o4> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Utah Informal Advisory Opinion 2012-1 διαθέσιμο στο < <http://tinyurl.com/mywqho5> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

92 Cynthia Gray “Social Media and judicial ethics: Part 1”, Judicial Conduct Reporter NCSC, Vol 39 No 1 Spring 2017, σελ. 18.

Δεοντολογίας, είναι πολύ πρόσφατη⁹³. Κρίσιμες δε είναι οι εξής υποθέσεις:⁹⁴

1. Law Offices of Herssein & Herssein, P.A. v. United Services Automobile Association, 271 So. 3d 889 (Fla. 2018)⁹⁵

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης μια δικηγορική εταιρεία της Φλόριντα μήνυσε πρώην πελάτη της (εταιρεία) για παραβίαση σύμβασης και απάτη. Η εν λόγω εταιρεία με την επωνυμία United Services Automobile Association προσέλαβε έναν πρώην δικαστή για να την εκπροσωπήσει στη δίκη. Η δικηγορική εταιρεία κατέθεσε αίτηση εξαίρεσης του δικαστή της έδρας με την αιτιολογία ότι τυγχάνει “φίλος” στο Fb με τον πρώην δικαστή/δικηγόρο της εταιρείας. Βασικό επιχείρημα της δικηγορικής εταιρείας ήταν ότι έχει βάσιμες υπόνοιες ότι δεν θα τύχει δίκαιης και αμερόληπτης δίκης. Η εν λόγω ένσταση απορρίφθηκε και η δικηγορική εταιρεία άσκησε έφεση στο Εφετείο της Τρίτης Περιφέρειας της Φλόριντα. Το Εφετείο ακολούθησε την απόφαση του Εφετείου της Πέμπτης Περιφέρειας (*Chace v. Loisel*) κρίνοντας ότι η ύπαρξη “φιλίας” στο Fb δεν αποτελεί αυτόματα λόγο εξαίρεσης του δικαστή καθόσον: i) μερικοί άνθρωποι έχουν χιλιάδες φίλους στο Fb, ii) τα μέλη του Fb δεν μπορούν να ανακαλέσουν κάθε άτομο που έχουν αποδεχτεί ως φίλο και iii) στο Fb οι “φίλοι” επιλέγονται με βάση την “τεχνολογία εξόρυξης δεδομένων” (data mining) του Fb και όχι με βάση προσωπικές αλληλεπιδράσεις. Λόγω αντίθετης προηγούμενης νομολογίας⁹⁶ η υπόθεση εισήχθη στο Ανώτατο Δικαστήριο της Φλόριντα.

Με την απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου, που εκδόθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2018, κρίθηκε με οριακή πλειοψηφία (4-3) ότι δεν αποτελεί λόγο εξαίρεσης/αποχής ενός δικαστή το γεγονός και μόνο ότι είναι “φίλος” σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης με έναν από τους δικηγόρους της υπόθεσης⁹⁷. Στην περίπτωση αυτή η πλειοψηφία δέχθηκε ότι η απλή ύπαρξη μιας τέτοιου είδους σχέσης δεν δύναται να επιβάλει a priori την εξαίρεση/αποχή του δικαστή, αλλά κάτι τέτοιο θα πρέπει να κρίνεται ad hoc ανάλογα με τις περιστάσεις. Σύμφωνα με τον δικαστή Charles

93 βλ. και περιπτώσεις: α) του δικαστή Matthew Sciarrino (New York State Supreme Court), ο οποίος μετακινήθηκε διότι δημοσίευσε σχόλια και φωτογραφίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κατά τη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης, β) ενός δικαστή στην Πολιτεία της Τζόρτζια ο οποίος αναγκάστηκε να παραιτηθεί όταν έγινε γνωστό ότι όχι μόνο ήρθε σε επαφή με ένα διάδικο μέρος και το συμβούλεψε για εκκρεμείς υποθέσεις αλλά του δάνεισε και χρήματα καθώς και γ) του δικαστή Olu Stevens (30th Circuit in Kentucky), ο οποίος εξαιρέθηκε μετά από σχόλιο του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ότι ο κατηγορος ήταν ρατσιστής (βλ. αναλυτικά *Marilyn Bromberg-Krawitz* ό.π. σελ. 7).

94 βλ. και υπόθεση *Youkers v. The State of Texas*, Court of Appeals Fifth District of Texas at Dallas, 15 May 2013, σύμφωνα με την οποία ο Youkers στη δίκη ήγειρε το ζήτημα ότι ο πατέρας του θύματος ήταν φίλος στο Fb με το δικαστή της έδρας και είχε ex parte επικοινωνία μέσω μηνυμάτων. Το αίτημα περί ύπαρξης μεροληψίας απορρίφθηκε δεδομένου ότι ο δικαστής είχε θέσει τα στοιχεία της επικοινωνίας στο φάκελο της δικογραφίας προειδοποιώντας τον πατέρα ότι κάτι τέτοιο απαγορευόταν. βλ. ομοίως υπόθεση *Onnen v. Sioux Falls Independent School District*, 801 N.W.2d 752 (S.D. 2011) στην οποία δεν έγινε δεκτό ότι δεν αποτελούσε ex parte επικοινωνία το γεγονός ότι μια μάρτυρας έγραψε χρόνια πολλά στη σελίδα του Fb του δικαστή στα τσέχικα, δεδομένου ότι ο δικαστής δε ζήτησε κάτι τέτοιο από τη μάρτυρα, το μήνυμα ήταν ένα από τα πολλά και κυρίως δε γνώριζε προσωπικά τη μάρτυρα.

95 βλ. *Artigliere, Ralph, et al.* "Face-off on Facebook: Judges and Lawyers as Social Media Friends in a Post-Herssein World." Florida Bar Journal, vol. 93, no. 4, July/August 2019, p. 18-25. HeinOnline.

96 Υπόθεση: *Domville v. State*, 103 So. 3d 184 -Fla. 4th DCA 2012

97βλ. *Jeffrey Lewis* "Electronic Social Media and Judicial Recusal" Pennsylvania Bar News – May 6, 2019.

Canady, συντάκτη της πλειοψηφίας: “ένας φίλος του Facebook μπορεί ή όχι να είναι φίλος με την παραδοσιακή έννοια της λέξης. Αλλά η φιλία του Facebook δεν είναι - ως κατηγορηματική υπόθεση - το λειτουργικό ισοδύναμο μιας παραδοσιακής φιλίας. Μεταξύ των φίλων του Facebook δεν σημαίνει ότι υπάρχει μια “στενή ή οικεία σχέση”.⁹⁸ Ο δικαστής Jorge Labarga, που υιοθέτησε επίσης την άποψη της πλειοψηφίας, θέλοντας να αποτρέψει τους δικαστές να συμμετέχουν στον Fb, επεσήμανε ότι η διαδικτυακή “φιλία” δικαστών και δικηγόρων προκαλεί πολλά προβλήματα. Σύμφωνα με τη μειοψηφία, η οποία συντάχθηκε από την δικαστή Barbara Joan Pariente⁹⁹, έγινε μεν δεκτό ότι η φιλία στο Fb δεν θα πρέπει να συσχετίζεται με τη φιλία στην πραγματική ζωή, όμως “τα ανωτέρω απέδειξαν ότι η εμπλοκή ενός δικαστή με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι γεμάτη κινδύνους ως προς την εμπιστοσύνη στην ικανότητα του δικαστή να είναι ουδέτερος”, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι κοινωνικές σχέσεις “φιλίας” μεταξύ δικαστών και δικηγόρων, που εμφανίζονται στην αίθουσα του δικαστηρίου, δεν θα πρέπει να επιτρέπονται.

Η εν λόγω απόφαση είναι σημαντική, δεδομένου ότι κατά το παρελθόν τα Δικαστήρια στην Πολιτεία της Φλόριντα είχαν ασχοληθεί με την δυνατότητα “φιλίας” στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ ενός δικαστή και ενός δικηγόρου ή ενός δυνητικού μάρτυρα. Ειδικότερα, σύμφωνα με την ως άνω αναφερθείσα γνωμοδότηση 2009-20 της οικείας Επιτροπής Δεοντολογίας είχε γίνει δεκτό ότι απαγορεύεται στους δικαστές η προσθήκη δικηγόρων ως “φίλων” στο Fb, επειδή η όλη διαδικασία επιλογής και επικοινωνίας δημιουργεί την εντύπωση επηρεασμού του δικαστή¹⁰⁰. Το 2010, παρά την άποψη της μειοψηφίας ότι η γνώμη του 2009 πρέπει να αντιστραφεί, η Επιτροπή την επικύρωσε¹⁰¹. Το 2012, το Εφετείο της Τέταρτης Περιφέρειας της Φλόριντα έκρινε ότι ήταν αναγκαία η εξαίρεση του δικαστή στην περίπτωση που αυτός ήταν “φίλος” στο Fb με τον εισαγγελέα/κατήγορο¹⁰². Ωστόσο, το 2014, το Εφετείο της Πέμπτης Περιφέρειας της Φλόριντα αμφισβήτησε το ως άνω σκεπτικό της απόφασης *Domville*¹⁰³, δεχόμενο ότι η “φιλία” στο Fb από μόνη της δεν σημαίνει την

98 Σύμφωνα με τη νομολογία η φιλία και μόνο μεταξύ ενός δικαστή ενός δικηγόρου δεν αποτελεί επαρκή νομικό βάση για την εξαίρεση του (*Mackenzie v. Super Kids Bargain Store Inc.* 565, So 2d 1332 -Fla. 1990, *Smith v. Santa Rosa Island Auth.*, 729 So. 2D 944 – Fla 1st DCA 1998.

99 “*E]quating friendships in the real world with friendships in cyberspace is a false equivalency. The existence of a Facebook ‘friendship’ may reveal far more information regarding the intimacy and the closeness of the relationship than the majority would assign it. For example, as the majority explains, once a person becomes ‘friends’ with another Facebook user, that person gains access to all of the personal information on the user’s profile page — including photographs, status updates, likes, dislikes, work information, school history, digital images, videos, content from other websites, and a host of other information — even when the user opts to make all of his or her information private to the general public. (...) Additionally, the ease of access to the ‘friend’s’ information allows Facebook ‘friends’ to be privy to considerably more information, including potentially personal information, on an almost daily basis. (...) The bottom line is that because of their indeterminate nature and the real possibility of impropriety, social media friendships between judges and lawyers who appear in the judge’s courtroom should not be permitted.*”

100 Fla. JEAC Op. 2009/20 - 17 Νοεμβρίου 2009.

101 Fla. JEAC Op. 2010/05 -19 Μαρτίου 2010-, Fla. JEAC Op. 2010/06 -26 Μαρτίου 2010.

102 Υπόθεση: *Domville v. State*, 103 So. 3D 184 - Fla. 4th DCA 2012.

103 Υπόθεση: *Chace v. Loisel*, 170 σελίδες 802, 803-04 - Fla 5η DCA 2014). Η υπόθεση αφορούσε αίτημα εξαίρεσης δικαστή από μια υπόθεση διαζυγίου λόγω της υποβολής από το δικαστή στη σύζυγο/εμπλεκόμενη στην υπόθεση

ύπαρξη στενής σχέσης - ειδικά στις μικρότερες κοινότητες όπου όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους, καθόσον κατ' αυτόν τον τρόπο θα απαιτείτο αίτηση εξαίρεσης/αποχής σε όλες τις περιπτώσεις απλής γνωριμίας ενός των διαδίκων με το δικαστή. Επιπλέον, το Εφετείο επεσήμανε ότι μια τέτοια προϋπόθεση θα ήταν ανεφάρμοστη και περιττή. Πάντως, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι πρέπει να εξαιρεθεί ο δικαστής που υποβάλει αίτημα “φιλίας” στο Fb σε διάδικο ενώ εκκρεμεί η υπόθεση.

2. Miller v. Carroll (In re B.J.M.), 2019 WI App 10, 386 Wis. 2d 267, 925 N.W.2d 580¹⁰⁴

Η εν λόγω υπόθεση αφορά σε διαφωνία περί πατρότητας και διατροφής ανήλικου τέκνου. Ο πατέρας δεν γνώριζε ότι ο δικαστής της έδρας είχε αποδεχθεί αίτημα “φιλίας” στο Fb από τη μητέρα μετά την ακροαματική διαδικασία αλλά πριν την έκδοση της απόφασης. Η εκδοθείσα απόφαση ήταν εν τέλει υπέρ της μητέρας. Ο επιτηρητής του τέκνου (guardian ad litem of the child) βλέποντας δημοσίευση (post) της μητέρας στο Fb σχετικά με τη δικαστική απόφαση διεξήγαγε έρευνα και ανακάλυψε ότι η μητέρα και ο δικαστής ήταν “φίλοι” στο Fb. Κατόπιν, ο επιτηρητής ενημέρωσε το δικηγόρο του πατέρα, με αποτέλεσμα να κατατεθεί αίτημα επανεξέτασης της υπόθεσης ενώπιον διαφορετικού δικαστή, διότι “η σύνδεση του [δικαστή] στο Facebook με τη [μητέρα] ενώ εκκρεμούσε η έκδοση απόφασης αποτελεί ένδειξη μεροληψίας”. Ο δικαστής της υπόθεσης απέρριψε την αίτηση θεωρώντας ότι δεν ήταν υποκειμενικά μεροληπτικός, διότι είχε ήδη αποφασίσει πριν αποδεχθεί το αίτημα φιλίας της μητέρας παρόλο που δεν είχε ακόμη δημοσιεύσει την απόφαση του. Ο πατέρας απευθύνθηκε στο Εφετείο του Ουισκόνσιν (Wisconsin), το οποίο ομόφωνα αντέστρεψε την ως άνω κρίση.

Ειδικότερα, το δικαστήριο αναγνώρισε τεκμήριο υπέρ του δικαστή ότι ενεργεί δίκαια, αμερόληπτα και χωρίς προκατάληψη. Αλλά σύμφωνα με τη νομοθεσία του Wisconsin αυτό το τεκμήριο μπορεί να ανατραπεί με εφαρμογή δύο διαφορετικών κριτηρίων: ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού. Το δικαστήριο δέχθηκε ότι το αντικειμενικό κριτήριο μπορεί να υπάρχει σε δύο περιπτώσεις: α) όταν υπάρχει πράγματι μεροληψία ή β) όταν αντικειμενικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι ένας δικαστής αντιμετωπίζει μεροληπτικά ένα διάδικο μέρος. Ο πατέρας υποστήριξε επιτυχώς ότι η “η εν προκειμένω υπόνοια μεροληψίας καθιερώνει μεροληψία”. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπάρχει αντικειμενικά μεροληψία όταν ένας μέσος λογικός άνθρωπος θα μπορούσε να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο μέσος δικαστής δεν μπορεί να εξασφαλίσει την απαιτούμενη εντύπωση αμεροληψίας υπό τις δεδομένες συνθήκες ή με διαφορετική διατύπωση, όταν τα πραγματικά περιστατικά μιας υπόθεσης αποκαλύπτουν μεγάλο κίνδυνο πραγματικής μεροληψίας, το τεκμήριο

αιτήματος φιλίας στο Fb ενώ η υπόθεση εκκρεμούσε, το οποίο αυτή δεν αποδέχθηκε.

104 Εκκρεμεί αίτημα επανεξέτασης της υπόθεσης στο Ανώτατο Δικαστήριο βλ. < <https://wscca.wicourts.gov/caseDetails.do?caseNo=2017AP002132&cacheId=6D12CD3199F388EFD3C2E88FF59D409B&recordCount=1&offset=0> > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

της αμεροληψίας ανατρέπεται και διαπιστώνεται παραβίαση. Το δικαστήριο δεν εξέτασε εάν θα πρέπει να αναγνωρίσει ότι η ύπαρξη “φιλίας” στο Fb μεταξύ ενός δικαστή και ενός διαδίκου αρκεί αφ’ εαυτής για να εξαιρεθεί ο δικαστής, εφόσον κάτι τέτοιο δεν ήταν εν προκειμένω αναγκαίο. Κατά την άποψη του δικαστηρίου η ύπαρξη μεροληψίας ήταν εμφανής, δεδομένου ότι η ίδια η συμπεριφορά του δικαστή δημιούργησε υπόνοια μεροληψίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης: *“ο δικαστής μπορεί να συμμετάσχει στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά όπως και σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις και επαφές, ένας δικαστής πρέπει (...) να αποφύγει κάθε συμπεριφορά που θα υπονομεύει την ανεξαρτησία, την ακεραιότητα ή την αμεροληψία του”*. Κρίσιμο ήταν κατά το δικαστήριο, εν προκειμένω, το γεγονός ότι η ύπαρξη της “φιλίας” έλαβε χώρα πριν ο δικαστής γράψει και δημοσιεύσει την απόφασή του, καθόσον στην περίπτωση αυτή ο μέσος λογικός άνθρωπος αμφισβητεί την αμεροληψία του παρά το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος δικαστής είχε χιλιάδες “φίλους” στο Fb. Επίσης, το δικαστήριο σημείωσε ότι ο δικαστής και η μητέρα δεν είχαν αποκαλύψει την ύπαρξη της “φιλίας” τους σε οποιοδήποτε από τα άλλα εμπλεκόμενα στην υπόθεση μέρη και επεσήμανε το γεγονός ότι το αίτημα “φιλίας” έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια εκδίκασης της διαφοράς κατά την οποία απαγορεύονται οι μονομερείς επικοινωνίες. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι η συμπεριφορά του δικαστή ήρθε σε αντίθεση με διάφορους κανόνες ηθικής συμπεριφορά, οι οποίοι τονίζουν την σημασία και αναγκαιότητα ενός ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστικού σώματος.

3. Γνωμοδοτήσεις και πειθαρχικές αποφάσεις.

Με την Γνωμοδότηση 2017-24 της Επιτροπής Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Φλόριντα¹⁰⁵ έγινε δεκτό ότι υποψήφιος δικαστής δεν μπορεί να δημιουργήσει σελίδα στο Fb στην οποία να ζητάει από τους πολίτες να υπογράψουν ώστε να μη χρειαστεί να καταβάλει το κατά νόμο απαιτούμενο παράβολο, αλλά μια επιτροπή θα μπορούσε να πράξει τούτο εφόσον καθίσταται σαφές ότι η σελίδα στο Fb δεν τηρείται από τον υποψήφιο δικαστή προσωπικά. Επίσης, με την Γνωμοδότηση 2017-3¹⁰⁶ της Επιτροπής Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Νέας Υόρκης έγινε δεκτό ότι δικαστής που λαμβάνει διαδικτυακό μήνυμα από πρώτο βαθμού συγγενή του θύματος με περιεχόμενο σχετικό με την υπόθεση, πρέπει να αποκαλύψει την ex parte επικοινωνία σε όλα τα μέρη, αλλά δεν απαιτείται η εξαίρεση του, καθώς είναι στην κρίση του η υποβολή σχετικού αιτήματος.

Περαιτέρω, έχουν επιβληθεί πειθαρχικές ποινές σε δικαστές για διάφορα σχόλια και αναρτήσεις τους στο Fb¹⁰⁷. Ενδεικτικά η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Αριζόνα

105 <<http://www.jud6.org/LegalCommunity/LegalPractice/opinions/jecopinions/2017/2017-24.html>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

106 <<http://www.nycourts.gov/legacyhtm/ip/judicialethics/opinions/17-53.htm>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

107 βλ. Γνωμοδότηση της Επιτροπής Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Οχάιο 2010-7 *“A judge should not make comments on a social networking site about any matters pending before the judge – not to a party, not to a counsel for a party, not to anyone”*.

επέπληξε δικαστή που έκανε υποτιμητικό σχόλιο στη σελίδα του στο Fb για πρώην διάδικο αν και δεν τον κατονόμασε ρητά¹⁰⁸, του ζήτησε δε να αφαιρέσει την πλήρη ανάρτηση από τη σελίδα του. Η Πειθαρχική Επιτροπή στην Πολιτεία της Καλιφόρνια¹⁰⁹ κατηγόρησε δημόσια πρώην Επίτροπο και του απαγόρευσε να δεχθεί οποιαδήποτε δικαστική θέση εντός της Πολιτείας, διότι στην δημόσια σελίδα του στο Fb είχε αναρτήσεις με τις οποίες εξέφραζε την αντίθεση του στους μουσουλμάνους, στους μετανάστες, στους γάμους ομοφυλοφίλων, αντιρρήσεις για την προεδρική υποψηφιότητα της Χίλαρι Κλίντον, κατηγορίες εναντίον του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα και γενικότερα επεδείκνυε έλλειψη σεβασμού στο ομοσπονδιακό σύστημα δικαιοσύνης και περιφρόνηση προς τους άπορους¹¹⁰. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Φλόριντα απέρριψε την υποψηφιότητα δικαστή για δηλώσεις του στο Fb, με τις οποίες υπονοούσε ότι ο αντίπαλός του δεν ήταν ικανός για δικαστικό αξίωμα επειδή ήταν ποινικολόγος¹¹¹. Η πειθαρχική επιτροπή στην Πολιτεία στη Νεβάδα επέπληξε δημοσίως πρώην δικαστή για ανάρτηση πλαστής φωτογραφίας (photoshopped picture) του ίδιου και ενός ηθοποιού στην σελίδα της εκστρατείας του στο Fb, καθώς προσπάθησε να παραπλανήσει το κοινό ότι ο Dwayne “the Rock” Johnson υποστήριζε την επανεκλογή του¹¹². Η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία της Νέας Υόρκης προειδοποίησε δικαστή, ο οποίος όμως δεν είχε την ιδιότητα του δικηγόρου, διότι εισήλθε σε ξένο ακίνητο χωρίς άδεια, φωτογράφησε το ακίνητο και ανάρτησε τις φωτογραφίες στο Fb με αρνητικά σχόλια για τον ιδιοκτήτη, ο δικαστής δεν απέσυρε αμέσως τη σχετική ανάρτηση παρά σχετικές διαβεβαιώσεις του προς την Επιτροπή¹¹³. Η Επιτροπή Δεοντολογίας στην Πολιτεία του Τέξας επέπληξε δικαστή, διότι ανάρτησε διαφημιστικές εκστρατείες για άλλους υποψηφίους στη σελίδα του στο Fb και συμμετείχε ενεργά (sitting in the campaign tent) στην εκστρατεία τριών υποψηφίων κατά τη διάρκεια των εκλογών¹¹⁴. Η ίδια Επιτροπή επέπληξε δικαστή που ανάρτησε memes τα οποία ενθάρρυναν την εξολόθρευση των μουσουλμάνων, ενώ ήταν

108 βλ. Disposition of Complaint 18-119 διαθέσιμο στο <<https://www.azcourts.gov/portals/137/reports/2018/18-119.pdf>>, τελευταία πρόσβαση 12.9.2019. Το σχόλιο ήταν: “*It goes without saying that the tenant wasn't the brightest bulb in the chandelier*” και η υπόθεση αφορούσε περίπτωση που στο σπίτι του ενοικιαστή βρέθηκαν ναρκωτικά γεγονός το οποίο ομολόγησε.

109 California Commission on Judicial Performance.

110 <https://cjp.ca.gov/wp-content/uploads/sites/40/2018/08/Gianquinto_DO_Censure_8-22-18.pdf>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

111 “*Attorney Gregg Lerman has made a lot of money trying to free Palm Beach County's worst criminals. Now he's running for judge!*” Inquiry Concerning Santino, 257 So. 3d 25 (Florida 2018).

112

[http://judicial.nv.gov/uploadedFiles/judicialnv.gov/content/Discipline/Dicisions/2018.10.22%20Certified%20Copy%20Findings%20of%20Fact%20Conclusions%20of%20Law%20and%20Imposition%20of%20Discipline%202017-099-P\(1\).pdf](http://judicial.nv.gov/uploadedFiles/judicialnv.gov/content/Discipline/Dicisions/2018.10.22%20Certified%20Copy%20Findings%20of%20Fact%20Conclusions%20of%20Law%20and%20Imposition%20of%20Discipline%202017-099-P(1).pdf)>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

113 26.6.2018, <<http://www.cjc.ny.gov/Determinations/F/Fisher.William.J.2018.06.26.DET.pdf>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

114 <<http://www.scjc.state.tx.us/media/46679/lopezleonel16-0513-muand16-0540mufinalpubrep6618.pdf>>, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). βλ και New Mexico Supreme Court in In the Matter of Hon. Phillip J. Romero, Pro Tempore Judge (No. 30,316)

εναντίον των φιλελευθέρων¹¹⁵. Επίσης, η ίδια Επιτροπή προειδοποίησε δημόσια δικαστή διότι διοργάνωσε σχολική προμήθεια χρησιμοποιώντας το προσωπικό του δικαστηρίου και διαφήμισε αυτό στο Fb, ζητώντας δωρεές με ανάρτηση του στο Fb¹¹⁶. Με βάση τα ευρήματα και τις συστάσεις της Επιτροπής Δεοντολογίας, το Ανώτατο Δικαστήριο της Γιούτα έπαυσε προσωρινά δικαστή για έξι μήνες χωρίς αμοιβή, διότι εκτός από τα άλλα παραπτώματα του, ανάρτησε δημοσίευση στο Fb για τον τότε προεδρικό υποψήφιο Donald Trump με το εξής περιεχόμενο: *“Is the fact that the IRS has audited you almost every year when your peers hardly ever or never have been, something to be proud of? What does that say (...) about your business practices?”*¹¹⁷.

ν. Διεθνείς Τάσεις.

Στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Δικτύου Δικαστικής Ακεραιότητας¹¹⁸ (Global Judicial Integrity Network), που έχει δημιουργηθεί στους κόλπους των Ηνωμένων Εθνών και έχει ως σκοπό την ενδυνάμωση της δικαστικής ακεραιότητας και την πρόληψη φαινομένων διαφθοράς εντός του δικαστικού συστήματος, τον Απρίλιο του 2018 δικαστές από όλο τον κόσμο υιοθέτησαν διακήρυξη για τη δικαστική ακεραιότητα (Declaration on Judicial Integrity)¹¹⁹, αναγνωρίζοντας ότι η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί προτεραιότητα του δικτύου. Μέσα σε αυτό το πνεύμα, το ως άνω Δίκτυο Δικαστικής Ακεραιότητας σκοπεύει να υιοθετήσει ένα σύνολο διεθνών, μη δεσμευτικών, κατευθυντήριων γραμμών, που αφενός μεν θα αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για τα δικαστικά όργανα αφετέρου δε θα ενημερώσουν τους δικαστές σχετικά με τους κινδύνους και τα πλεονεκτήματα χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας το Γραφείο του ΟΗΕ για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC) φιλοξένησε μια συνάντηση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων στην Έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Βιέννη, τον Νοέμβριο του 2018¹²⁰ ξεκινώντας μια παγκόσμια έρευνα¹²¹ που σκοπό είχε να καθορίσει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δικαστές όταν χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Κατόπιν, συντάχθηκε μια πρόταση κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τη χρήση των μέσων

115 21.2.2018 CJC NO. 17-0381-CO < <http://www.scjc.state.tx.us/media/46666/burkeen17-0381-copubrepwebsite.pdf> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

116 < <http://www.scjc.state.tx.us/media/46742/madrid18-0468pubwarn4319.pdf> > (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

117 βλ. Social media and Judicial Ethics Up Date, May 2019, compiled by Cynthia Grey NCSC Center for Judicial Ethics, σελ. 4, < www.ncsc.org.cje >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

118 *“This murder suspect was RELEASED FROM JAIL just hours after killing a man and confessing to police.”* 12.6.2018 *“In re the Matter of McLaughlin, Agreed order public reprimand”* διαθέσιμο στο < https://kycourts.gov/commissionscommittees/JCC/Documents/Public_Information/PublicReprimandMcLaughlin061218.pdf >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

119 < https://www.unodc.org/documents/ji/draft_declaration/Declaration_23042018_final-PDF.pdf >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019). Για περισσότερες πληροφορίες βλ. < <https://www.unodc.org/dohadecclaration/en/news/2018/11/social-media—a-challenging-new-platform-for-judges-around-the-world.html> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

120 βλ. Expert Group Meeting on the Use of Social Media by Judges, Vienna, Austria, 5-7 November 2018.

121 Η έρευνα ολοκληρώθηκε το Φεβρουάριο 2019, πρόσκληση συμμετοχής στάλθηκε σε πάνω από 2000 δικαστικούς λειτουργούς, ενώ εν τέλει υπήρξαν 506 συμμετοχές από 86 χώρες.

κοινωνικής δικτύωσης από τους δικαστές, η οποία βασίστηκε σε εθνικά πρότυπα και πρακτικές συμπεριλαμβανομένων και των αρχών δικαστικής δεοντολογίας της Μπανγκαλόρ (Bangalore Principles of Judicial Conduct¹²²). Ένα τελικό σχέδιο των κατευθυντήριων γραμμών αναμένεται να παρουσιαστεί στην επόμενη σύνοδο υψηλού επιπέδου του δικτύου, η οποία προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί στις 18-19 Νοεμβρίου 2019 στη Ντόχα του Κατάρ.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ως άνω πρόταση μη δεσμευτικών κατευθυντήριων γραμμών για την ιδιωτική χρήση των μέσων από τους δικαστικούς λειτουργούς, όσον αφορά στις σχέσεις, φιλίες και επαφές στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διατυπώθηκαν τα εξής (βλ. σκ. 24-30): i) όλες οι επαφές επιτρέπονται εφόσον κατά την κοινή πείρα δεν δύνανται να επηρεάσουν τη δικανική κρίση, πρέπει πάντως να αποφεύγονται οι επαφές που ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά την εικόνα της δικαστικής εξουσίας, ii) απαιτείται ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή κατά την επιλογή ή διατήρηση των διαδικτυακών “φίλων”, ωστόσο η έννοια του “φίλου” δεν είναι απαραίτητως η ίδια με αυτή που ισχύει στην καθημερινή ζωή, iii) πρέπει να αποφεύγεται η επικοινωνία με δικηγόρους και διαδίκους ή άλλους παράγοντες της δίκης σε εκκρεμείς υποθέσεις, iv) ο δικαστής πρέπει να είναι προσεκτικός κατά την επιλογή των επαφών του, αν και μόνο η δυνατότητα εμπλοκής κάποιου σε μια μελλοντική υπόθεση δεν δύναται να αποτελέσει επαρκές λόγο απόρριψης αιτήματος “φιλίας”. Σε περίπτωση που υπάρχει κίνδυνος να δημιουργηθεί η εντύπωση παραβίασης της αρχής της αμεροληψίας ο δικαστής πρέπει να υποβάλλει αίτημα εξαίρεσης/αποχής, v) οι έμμεσες συνδέσεις (όπως η συμμετοχή στην ίδια ομάδα/κοινότητα/ομάδα φίλων) δεν πρέπει να έχουν την ίδια βαρύτητα με την άμεση επαφή με κάποιον.

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι οι δικαστές δεν πρέπει να αποκόπτονται από την κοινωνία και επομένως δύνανται να κάνουν χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, περιφρουρώντας όμως, την ακεραιότητα και αμεροληψία τους και τηρώντας τις αναγκαίες αποστάσεις από δικηγόρους και διαδίκους. Κατά συνέπεια, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους δικαστές πρέπει να

122 The Bangalore Draft Code of Judicial Conduct 2001 adopted by the Judicial Group on Strengthening Judicial Integrity, as revised at the Round Table Meeting of Chief Justices held at the Peace Palace, The Hague, November 25-26, 2002. Οι δε βασικές αρχές είναι οι εξής: α) δικαστική ανεξαρτησία σε προσωπικό και θεσμικό επίπεδο, β) αμεροληψία του δικαστή, γ) ακεραιότητα, δηλαδή ο δικαστής πρέπει να μεριμνά ώστε η συμπεριφορά του να είναι άμεμπτη στα μάτια ενός λογικού παρατηρητή, δ) ευπρέπεια κατά την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων του δικαστή, ε) ίση μεταχείριση των διαδίκων και στ) ικανότητα και επιμέλεια κατά την εκπλήρωση του δικαστικού λειτουργήματος. (independence, impartiality, propriety, equality, competence and diligence). Το commentary του ως άνω Κώδικα συντάχθηκε το 2007. Για τους περισσότερους δικαστικούς εμπειρογνώμονες, ο ως άνω Κώδικας είναι αρκετός καλύπτοντας πλήρως τους κανόνες δέσμευσης κάθε δικαστή. Το πρόβλημα, ωστόσο, δεν εντοπίζεται τόσο στη συνειδητή παραβίαση αυτών από τον δικαστή, αλλά μάλλον ζητήματα προκαλεί η ακούσια απόκλιση του σε διάφορα ζητήματα από την εικονική πραγματικότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

γίνεται με υπευθυνότητα και εφόσον αυτοί είναι πλήρως ενήμεροι και γνώστες των κινδύνων που δημιουργούνται εξ αυτών, δεδομένου ότι κακή χρήση δύναται να οδηγήσει σε καταστάσεις υπόνοιας μεροληψίας ή αθέμιτων πιέσεων και επιρροών.

Περαιτέρω, σε διεθνές επίπεδο παράλληλα με την υιοθέτηση μη δεσμευτικών κατευθυντήριων γραμμών, κάθε δικαστήριο πρέπει να εφαρμόσει πρακτικά και συστηματικά τις ως άνω οδηγίες. Δεδομένου δε ότι οι εξελίξεις της τεχνολογίας είναι ραγδαίες, τα ως άνω πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να αναπροσαρμόζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ αναγκαία καθίσταται και η συνεχής εκπαίδευση των δικαστών σχετικά με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με φυλλάδια, σεμινάρια, on line μαθήματα κ.λπ. Το δε περιεχόμενο της κατάρτισης πρέπει να καλύπτει και τεχνολογικές πτυχές, όπως ρυθμίσεις προστασίας της ιδιωτικότητας στις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ρυθμίσεις για το προφίλ, ζητήματα προσωπικών δεδομένων αλλά και ενημέρωση του συγγενικού περιβάλλοντος των δικαστών σχετικά με τους κινδύνους χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΟΛΙΤΕΙΑ	Μπορεί ο δικαστής να έχει “φίλους” δικηγόρους που μπορεί να εμφανιστούν ενώπιον του	Μπορεί ο δικαστής να έχει “φίλους” δικηγόρους σε εκκρεμείς ενώπιον του υποθέσεις	ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ/ ΥΠΟΘΕΣΗ
ΑΛΑΜΠΑΜΑ	ΙΣΩΣ	ΙΣΩΣ	Case No 42 (In the matter of Henry P. Allred, District Judge Walker County- 22.3.2013) ¹²³
ΑΡΙΖΟΝΑ	ΙΣΩΣ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 14-01 (5.8.2014)
ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Γνωμ. 66 (13.11.2010)
ΚΟΝΕΝΤΙΚΑΤ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	Γνωμ. 2013-06 (22.3.2013)
ΦΛΟΡΙΝΤΑ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	Γνωμ. 2009-20 (17.11.2009) 2010-06 (26.3.2010) 2012-12 (9.5.2012) Chace v. Loisei ¹²⁴
ΚΕΝΤΑΚΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Γνωμ. JE-119 (20.1.2010)
ΜΕΡΙΛΑΝΤ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 2012-07 (12.6.2012)
ΜΑΣΑΧΟΥΣΕΤΗ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 2016-01 (16.12.2016) Γνωμ. 2018-03 (18.5.2018)
ΜΙΣΙΓΚΑΝ	ΙΣΩΣ	ΙΣΩΣ	
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ.13-39 (28.3.2013)
ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΡΟΛΙΝΑ	ΙΣΩΣ	ΠΙΘΑΝΟΝ ΟΧΙ	Inquiry No 08-234 ¹²⁵
ΟΧΑΙΟ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Γνωμ. 2010-7 (3.12.2010)
ΟΚΛΑΧΟΜΑ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	Γνωμ. 2011-3 (6.6.2011)
ΝΟΤΙΑ ΚΑΡΟΛΙΝΑ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 17-2009 (10.2009) ¹²⁶
ΤΕΝΕΣΙ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 12-01 (23.10.2012)
ΤΕΧΑΣ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	CJC No14-0820-DI (20.4.2015)
ΓΙΟΥΤΑ	ΝΑΙ	ΙΣΩΣ	Γνωμ. 12-01 (31.8.2012)
ΜΙΣΣΟΥΡΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	Γνωμ. 186 (2015)
ΝΕΟ ΜΕΞΙΚΟ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Γνωμ. 2016

123 Επιβλήθηκε η ποινή της επίκλησης σε δικαστή που έκανε δημόσια σχόλια στη σελίδα του στο Fb για έναν δικηγόρο ζητώντας από τους διαδικτυακούς του φίλους να διαδώσουν το μήνυμα (far and wide).

124 < <https://www.5dca.org/content/download/509208/5641814/file/5D13-4449.op.pdf> >, (τελευταία πρόσβαση 12.9.2019).

125 Αφορούσε το δικαστή Carlton Terry, ο οποίος έκανε σχόλια σε αναρτήσεις δικηγόρου σχετικά με εκκρεμή υπόθεση ενώπιον του και έρευνα στο διαδίκτυο για την υπόθεση (google search).

126 “A judge may be a member of facebook and be friends with law enforcement officers and employees of the Magistrates as long as they do not discuss anything related to the judge's position as magistrate”.